JUTUD ✤ LUULETUSED ✤ KOOMIKSID ✤ NALJAD ✤ NUPUTAMINE ✤ MUSTKUNST

Hind
2,50€
10/2020

HEA LAPS

KOOLILASTE AJAKIRI

HULL TEADLANE MARSIST

Rubiku kuubiku maagia

Kassid ja koerad kunstisaalis

KAANEPILT: Evelina Matjušenko

Kus sa õpid ja millega veel tegeled?
Mina õpin Jõhvi Vene Põhikoolis, 3. klassis. Veel tegelen nüüdistantsuga ja käin kunstikooli ettevalmistusklassis.

Mida sulle meeldib joonistada?
Kõige rohkem meeldib mulle joonistada inimesi ja loomi. Tavaliselt joonistan pliiatsiga või pastakaga.

Kas oled joonistamist ka õppinud?
Mind õpetas joonistama minu vanem õde Emili. Koos temaga joonistame kogu oma vaba aja, see on tore ajaveetmine!

Tere, lugejad!

Oh milline kooliaasta algus meil on olnud! Lootusest rahulikult koolis käia on paljudele saanud uus distantsõppe-reaalsus. On koole, kus õpitakse koolis üle nädala, ja neid, milles on üks päev nädalas koduõppeks. Ja klassides on rohkem tühje pinke kui varem. Paljudel on ju sügiseti kerge nohu-köha, mis koolipinki ei passi. Elame ajal, kus on keeruline väga kindlaid tulevikuplaane teha. Igaüks saab olukorra parandamiseks ette võtta seda, mis on tema võimuses. Koolilaste võimuses on hoolitseda oma tervise eest: liikuda õues, puhata, süüa tervislikult ja muidugi pesta käsi. Peaasi, et kodused arvutitunnid ei läheks pikemateks ekraanimaratonideks. Sinna on küll põnev kaduda, kuid välja tulles pole üldse hea olla. Meie oleme ikka teiega! Lood, nuputamine, naljad ja meisterdamine teevad ka kodus olemise põnevaks. Meie oktoobrikuu kaanepildi autor Evelina Matjušenko ütleb, et joonistab kogu oma vaba aja, sest see on tore.

Haara ajakiri ja saa inspiratsiooni!

Kätlin Vainola

Sten Roosi muinasjutuvõistlus

Eesti Lastekirjanduse Keskus ja perekond Roos kutsuvad 11–15-aastaseid lapsi osalema **Sten Roosi nimelisel muinasjutuvõistlusel**. Kirjandusvõistlus soovib äratada lastes huvi omaloomingu vastu, parandada nende emakeelset väljendusoskust ning arendada loovust. Pika traditsiooniga omaloominguvõistlus toimub juba 29. korda.

Muinasjutte võib kirjutada vabalt valitud teemal. Tekstide soovitav pikkus on 1–2 A4 lehekülge. Lood palume saata **11. jaanuariks 2021** märgusõnaga „Steni muinasjutuvõistlus" meiliaadressil elk@elk.ee või **Eesti Lastekirjanduse Keskusesse** aadressil Pikk 73, Tallinn 10133.
Tööle palume lisada muinasjutu autori nimi, vanus, kool ja klass.
Võistluse võitjad tehakse teatavaks **2021. aasta mais**.

HEA LAPS

Koolilaste ajakiri, mis ilmub 1994. aastast.

Väljaandja
SA Kultuurileht

Toimetuse kontakt
Voorimehe 9
10146 Tallinn
Tel 683 3145
toimetus@healaps.ee

Peatoimetaja
Kätlin Vainola
katlin@healaps.ee

Toimetaja
Anna-Magdaleena Kangro
anna@healaps.ee

Keeletoimetaja
Mari Klein

Kujundaja
Vivika Kalt
vivika@healaps.ee

Maketi kujundus
Menu Meedia

Koduleht
www.healaps.ee

Trükk
Aktaprint

Ajakirja tellimine
AS Express Post
www.tellimine.ee
Telefoni teel 617 7717
Välismaale tellimine
KE Ajakirjandus
ajakirjandus.ke.ee

Hind üksikmüügis 2,50

Suur aitäh Haridus- ja Teadusministeeriumile, kes tellis meie ajakirja põhikoolidele!

HEA LAPS 10/2020

Evelina Matjušenko

SISUKORD

2 **Mida teha oktoobris?**
3 **Luule** Ülle Kütsen, Tarmo Vaarmets
4 **Jutt** Tiina Laanem „Kollase kassi komando"
7 **Galerii** Viljandi Kunstikool
9 **Intervjuu** Rubiku kuubiku maagia
10 **Hull Teadlane** Marss
12 **Embleemid** Saame tuttavaks – Scoutspataljon!
15 **Festival** Avatud mänguväljad
16 **Oma sulega**
17 **Sten Roosi muinasjutuvõistlus**
18 **Katse** Avastajate kast
19 **Koomiks**
22 **Konkurss** Koerad ja kutsikad
23 **Mustikas**
24 **ꓘꓕꓤꓝꓘ** Kassid ja koerad kunstisaalis
26 **Mustkunst** Kaarditrikk
28 **Osavnäpp** Muhedad mustrid
30 **Test**
31 **Jagatud mure**
32 **Kokka ise!** Kukeseenekaste
33 **Lasteekraan**
34 **Nuputamine**
35 **Ristsõna**
36 **Järjehoidja**
37 **Koomiks** Dr Tindipleki töötuba
38 **Naeru-uss**
39 **Siit ja sealt**
40 **Hea Lapse klubi**
Auhinnasadu
Uus võistlus

Mida teha oktoobris?

KEERUTA KUUBIKUT

Pole saladus, et paljudel meist on Rubiku kuubik segamini olekus kusagile riiulile ununenud, sest lahendamine näib käivat üle mõistuse. Võta ette ja proovi seda lahendada! Ajakirjast leiad intervjuu kuubikumeistri Kaur Tuulega, kes annab esimese juhtnööri: ava internet ja kirjuta otsingumootorisse: kuidas lahendada Rubiku kuubikut. Edasi on vaja huvi, aega ja natuke ka kannatust!

MÕTLE VÄLJA FANTAASIASEIKLUS

Mõtle välja põnev fantaasiaseiklus ja pane lugu kirja!

- *Muuda ennast …*
- *Vali endale sõiduvahend ja liigu …*
- *Hangi endale supervõime …*
- *Vaata, kellega sa kohtud …*
- *Mis edasi saab?*

MIDA TEHA VAHEAJAL?

Võta kätte ja püüa olla sügisesel vaheajal võimalikult vähe nutiseadmes. Kui nutimaailm võtab võimust, siis võib juhtuda, et vaheaeg tuhiseb mööda nii, et sa isegi ei märka. Selle asemel:

- Tantsi
- Tee trenni
- Korralda filmiõhtu
- Käi raamatukogus ja laenuta lugemist
- Joonista, maali, meisterda
- Korista oma tuba
- Küpseta ja tee ise süüa
- Õpi laulusõnu pähe ja laula kaasa

Fotod **Adobe Stock**

ÕPETAJATE PÄEVA RETSEPT

Ülle Kütsen

Tosin tarkusetera,
viiskümmend vallatust,
kamaluga kannatlikkust,
neliteist naeratust,
tuhat tempu,
viiskümmend vahetundi
segada saja sasipeaga.

ÕPETAJA VAHETUND

Ülle Kütsen

Vahetunnis õpilane siia-sinna silkab,
müttab, mängib, lobiseb, naerab, ronib, kilkab.
Äkki õpetajagi väikest pausi vajab,
sest et tarkust jagab ta palju tunni ajal.
Et ei hakkaks ajama tarkus üle ääre,
klassiruumist temagi mõnikord teeb säärd.

Illustratsioon **Kristina Tort**

Illustratsioon **Kristina Tort**

PELGLIK PEEGLIKE

Tarmo Vaarmets

Seinal pelglik peeglike –
igat pidi viisakas.
Kinni hoiab reeglitest,
mida ilmas piisavalt.

Teab ja tunneb nägusid,
erinevaid kujusid,
Tammesid ning Kägusid,
inimeste tujusid.

Välja võlub tigedast
naeratuse kiiresti.
Lühike saab pikemaks,
halliks ei jää hiiredki.

Kortsus kulmu silub ta
vähimagi vaevata.
Kaunimaks teeb ilusa,
pole põhjust kaevata.

Mossis suu viib muigele,
unisedki äratab.
Kiitust jagab kõigele,
silmad paneb särama.

Peeglil endal peidus kõht,
näha pole naba ka.
Märkamatu nagu õhk
peegelduste taga ta.

KOLLASE KASSI KOMANDO

Tekst **Tiina Laanem**
Illustratsioon **Anna Ring**

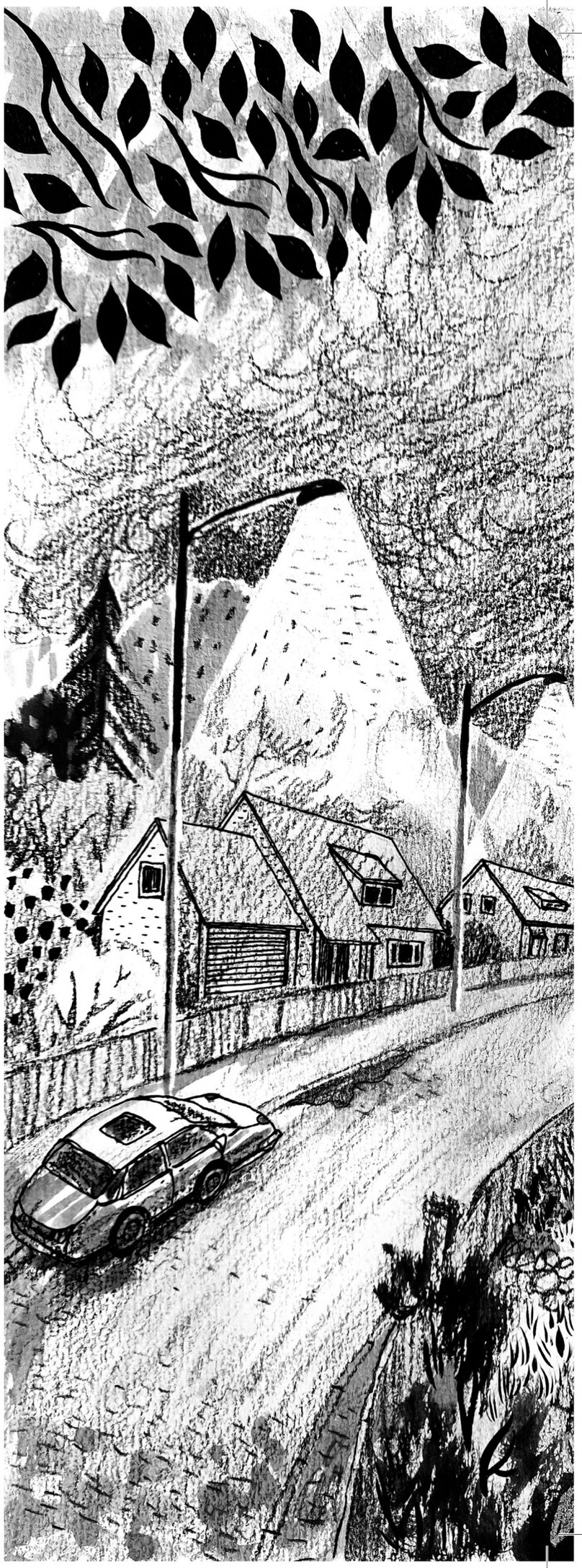

Mis siis, kui ema ei jaksagi enam tööle minna? Kas ta saadetakse siis teatrist ära? Aga kuidas jääb nende näidenditega, kus ta mõnd tähtsat rolli mängis? Praegu pandi need ajutiselt pausile. Mängitakse pigem teisi. Seriaalist kirjutati ta siiski välja. Tehti nii, et tema tegelane sõitis teadmata ajaks Austraaliasse. Tegelikult tal isegi vedas, et teda surnuks ei kirjutatud, no et jäi auto alla või lasti maha või kukkus kuskilt kõrgelt alla. Martal tõusid sellele mõeldes pisarad silma. Iga kord, kui emaga teatris või telekas midagi halba juhtus, nägi Marta õudset und. Ta sai ju aru küll, et see kõik toimus mängult, kuid tema silmad nägid seda kõike ikkagi päriselt.

Kellelgi pole enam mahti oodata, kuni sul parem hakkab, rääkis ema ühel õhtul isale, kui nad arvasid, et lapsed ei kuule. Aga Marta kuulis. Ta kuulis, kuidas paps lohutas, et kõik läheb üle, tuleb vaid puhata ja veidi kannatada, ega siis töö ilmast otsa lõppe. Ema ohkas ja küsis, et mis nende majalaenust ja rahaasjadest seni saab? Haiguslehel istudes ei teeni just kuigi palju. Ka paps ohkas, kuigi ta ei tahtnud ohata ning kinnitas kohe, et raha pärast ei pea muretsema. See tuleb ja läheb ja käib ühe käest teise kätte, nii et kui seda parasjagu pole, saab ka kokkuhoidlikumalt elada.

Marta ei kujutanud ette, kui kokkuhoidlikult nad peavad elama. Kas nad ei osta enam kunagi midagi? Mitte ühtegi asja? Isa teatas hiljuti, et temal tekitavad asjad allergiat ja kratsis ennast hoolega. Täpselt nagu Joosepi paps, kui ta kassidega kokku puutus või nende klassi Katariina, kes läks magusa söömi-

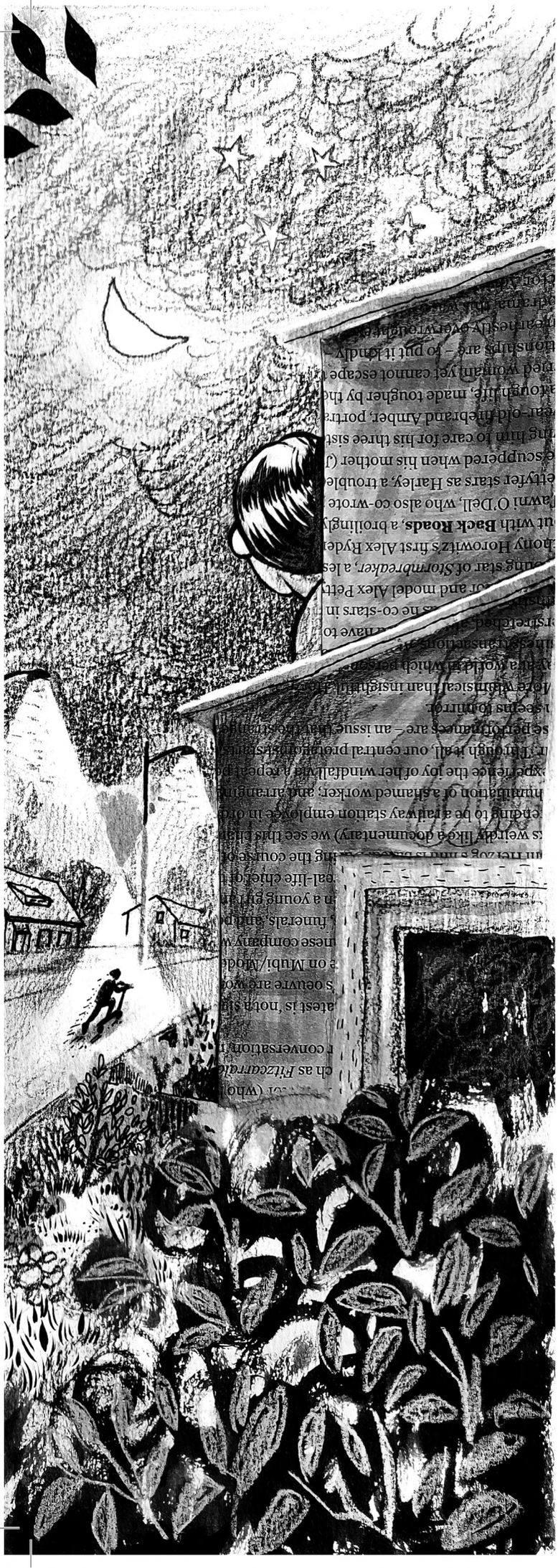

sest punne täis. Rääkimata Liisust, kel paistetas martsipanitordi söömisest ühel sünnipäeval kael niimoodi üles, et pidi kiirabi kutsuma. Kas papsiga juhtub lõpuks samamoodi?

Marta ei uskunud, kuigi paps väitis, et tal tekib naftast allergia ja ta ei kavatse seetõttu naftast tehtud asju osta. Ilma bensiinita ta muidugi ei saanud, kuigi sõitis enamiku ajast rattaga. Mõni pildistamine toimus aga nii kaugel, et sinna pidi autoga minema. Aga need naftast tehtud asjad... Marta õuduseks selgus, et neid polnud üldse vähe – kõik plastist ümbrisega telekad ja makid, kellad, röstrid ja arvutid. Isegi tema lemmiktennised ja punane käekott! Kas nad tõesti ei osta uusi, kui miski katki läheb? Ongi ilma telekata, kui vana enam ei tööta?

Marta teadis üht kodu, kus ei saanud telekat vaadata, sest seda lihtsalt polnud. Nende klassi Margit käis kogu aeg teiste juures telkut vahtimas, istus kui kivikuju ja jõllitas tardunult ekraani, isegi kui seal jahuti parasjagu poliitikast.

Olgu peale, Marta oli nõus hädaga telekast loobuma. Aga telefon?!? Ta ei kujutanud ette, et peaks veel ühe aasta samaga läbi ajama. See Samsung oli täielik logu. Klaasil mõra sees ja nurgad kulunud. Teised said pidevalt uusi telefone ja arvuteid. No mitte just kogu aeg, aga ikkagi. Tema käis teist aastat sama mudeliga ja kannatas selle vaid seetõttu välja, et lootis hiljemalt sünnipäevaks uut saada.

Kui ta sellest suvel isale rääkis, vangutas paps pead ja arvas, et sünnipäevani on veel aega. Küll jõuab mõelda. Aga kui Marta küsis nädal hiljem uuesti, teatas ta juba, et kõik asjad tuleks ikkagi lõpuni kasutada.

Lõpuni kasutada? Mismoodi? Martal tulid neid sõnu kuuldes pisarad silma. Kas isa tahtis, et ta käiks selle ürgajast pärit aparaadiga kogu viienda klassi ringi ja läheks ka kuuendasse ning seitsmendasse? Äkki isegi keskkooli? Võib-olla põrutaks ülikoolini välja? Ah, on ju hea mõte?! Mis sest, et tema telefonil sai külmaga aku kohe tühjaks ja seda tundus piinlik teiste nähes välja võtta. Papsi see ei huvitanud! Tema kuulutas kogu aeg, et saab kergemini hingata, kui asju jääb tema ümber vähemaks.

Ärritusest lõkkele löönud põskedega Marta kargas voodis istuli. Unest polnud enam jälgegi. Ta tõmbas sokid jalga, vedas teki ümber ja kõmpis akna juurde. Väljas paistis rahulik ja vaikne. Paraku ei rahustanud see vaatepilt teda, mõtted möllasid aina edasi ja viisid paratamatult järgmise tähtsa

küsimuseni. Kas nad üldse tähistavad sel aastal tema sünnipäeva? Äkki jäetakse pidu hoopis ära? Nagu läks ema sünnipäevaga suvel ja papsi omaga kevadel. Kummastki ei tehtud välja. Kedagi ei kutsutud külla.

Pealegi ei pidanud ükski sõber pidu kodus. Mida seal teha? Salatit süüa ja mahla juua? Ta vajuks piinlikkusest läbi põranda, kui isa tooks jälle mõne eksperimentaalse salati välja. Näiteks peedi ja punaste sõstardega. Või mustikate ja murulauguga. Neid leidus ju sügavkülmas küllaga. Ja kraanist tuli vett, nagu isa armastas meenutada.

Äkki saab neil sünnipäeva ajaks raha täitsa otsa? Kahe kuuga võib paljugi juhtuda. Ei paistnud, et ema kavatseks varsti tööle minna. Ta käis aina arstil ja jalutas päevade kaupa ega rääkinud just kuigi palju.

Nutu äärel Marta avas akna. Vahel aitas, kui hingasid värsket õhku ja lugesid mõttes kümne, kahekümne või saja kahekümneni.

Ta jõudis lugemisega kuuekümne neljani, kui vastasmaja uks avanes. Marta tõmbus kardina taha varjule. Tuiskude majast väljus Donald. Aga nii vaikselt, nagu puuduks ta jalgadel kokkupuude maaga. Kuidas ta küll oskas sedasi kõndida, imestas Marta alati, kui juhtus teda nägema. Ta tundis Donaldi pikkuse tõttu ära. Ega nende kandis sedavõrd pikki rohkem polnudki, kõik näisid Donaldi kõrval pisikesed. Isegi Joosep, kes oli varem nende tänava kõige pikem poiss.

Donald seisis õuel ja uuris ümbrust. Seekord ei olnudki tal musti prille ees. Pimedas ei näinud Marta tema silmi, kuid ta teadis, et need meenutasid kakaokomme. Nad juhtusid kahel korral linna peal kokku, ükskord raamatukogus ning teinekord ujula juures. Esimesel juhul pidi Marta peaaegu minestama, sest Donald võttis vastu tulles prillid eest. Ta noogutas, naeratas ja tegi silma. Või äkki tundus, et tegi silma, kuigi tegelikult need lihtsalt pilkusid? Igal juhul rabas poisi tervitus Martat sedavõrd, et ta suutis vaid suud maigutada. Pärast käis veel tükk aega riiulite vahel ringi ning püüdis meenutada, millist raamatut tal üleüldse vaja läks.

Üleni musta riietuv Donald nägi välja natuke nagu hispaanlane – tumedad juuksed ja silmad ning sügise kohta kohatult pruun nahk. Säravvalged hambad, mis hoidsid küll veidi rohkem ettepoole kui peaks, aga Marta meelest ei rikkunud see asjaolu sugugi noormehe välimust. Eriti siis, kui ta juhtus naeratama.

Garaažist elektritõuksi välja tõstnud Donald uuris ümbrust, tõmbas kapuutsi pähe ja võttis suuna linna poole. Ta tuhises musta noolena minema.

Marta tegi akna lahti ja silmitses pimedat tänavat. Seal ei paistnud midagi erilist. Kell näitas poolt kahte. Tema valvekorra alguseni jäi pool tundi. Kas ta peaks ära ootama kuni Donald tagasi jõuab? Aga millal see juhtub? Ehk alles hommikul? Ja mida see annaks, kui ta näeks teda tagasi tulemas? Kihutab koju, paneb tõuksi ära ja lipsab tuppa. No ja siis? Muidugi tahtis Marta teada, kuhu Donald keset ööd salaja läks. Ta tõmbas ju veel seljakotigi selga. Mida ta sellega vedas? Ega vaid aknal passides just palju teada saa. Õige detektiiv pidi kahtlusalusele ikkagi järgnema!

Käe telefoni järele küünitanud Marta valis pikemalt mõtlemata Joosepi numbri. Las ärkab kah üles! Neil tuli linna kihutada. Ehk õnnestub Donaldit kuskil näha ning välja uurida, mida ta seal teeb.

Kui tavaliselt vastas Joosep alati teise või hiljemalt kolmanda kutse peale, siis öösel pidi tükk aega ootama, enne kui torust kostis poisi unine hääl.

„Tšau, ma nägin Donaldit," sosistas Marta torusse.

„Ahah," pomises Joosep, nagu magaks ta ikka veel edasi.

„Ta sõitis tõuksiga linna poole," raporteeris tüdruk.

„Ahah," jätkas poiss uniselt.

„Mis asja sa ahahhitad?!" sai Marta pahaseks. „Ärka nüüd üles!"

„Oota, mis me nüüd siis...?" uuris Joosep juba pisut ärksamal toonil.

„Võtame rattad ja sõidame linna," teatas Marta otsustavalt.

„Praegu kohe või? Öösel?"

„Jah, pane riided selga! Kohtume kahe minuti pärast meie väravas!"

Katkend **Tiina Laanemi** raamatust **„Kollase kassi komando"**

Viljandi Kunstikool tervitab kõiki Hea Lapse lugejaid. Saame sel sügisel 15-aastaseks, see on tore iseteadlik ja vahva vanus. Meil on sünnipäevakingituse soov ka – palun joonista sõrmega oma sõbra, emme-issi või õe-venna seljale meile kingituseks pilt ja las nemad arvavad, mida sa joonistasid. Vot see kõdi ja naer ongi meie kooli kõige suurem kingisoov!

Eva-Lotta Tikka

Kristiina Kivistik

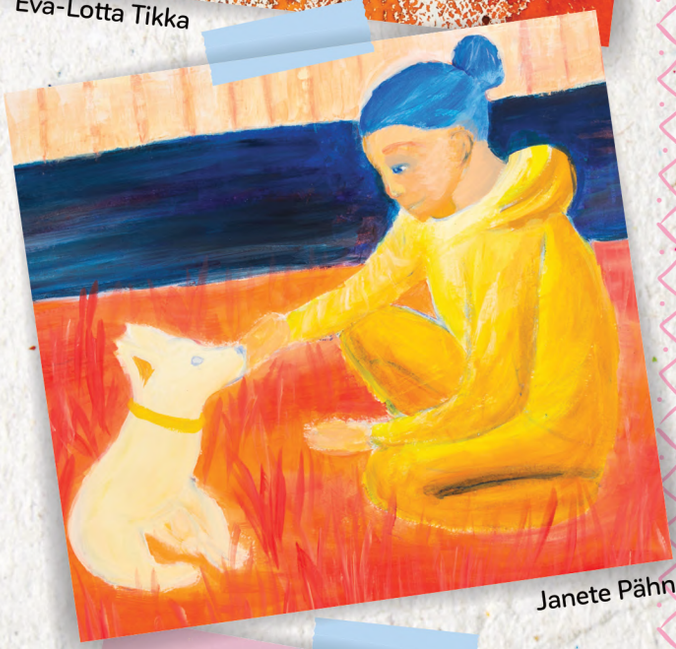

Janete Pähn

Anni Tamm

Thora Liisa Vildersen

KAUR TUULE

- Eesti meister tavalises 3 x 3 kuubiku lahendamises
- Maailmas 3 x 3 kuubiku lahendajate hulgas 780. koht (seisuga 30.09.2020)
- Õpib Oru Põhikooli 9. klassis
- Mängib jalgpalli FC Kose meeskonnas
- Tulnud saalihokis noorte Eesti meistriks

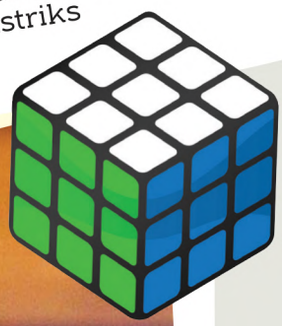

Foto **Evaldas Šemiotas**

RUBIKU KUUBIKU MAAGIA

Kaur Tuule (15) on mitmekordne eesti meister Rubiku kuubiku lahendamises. Ta paneb kuubiku kokku sekunditega ja kasvõi ühe käega.

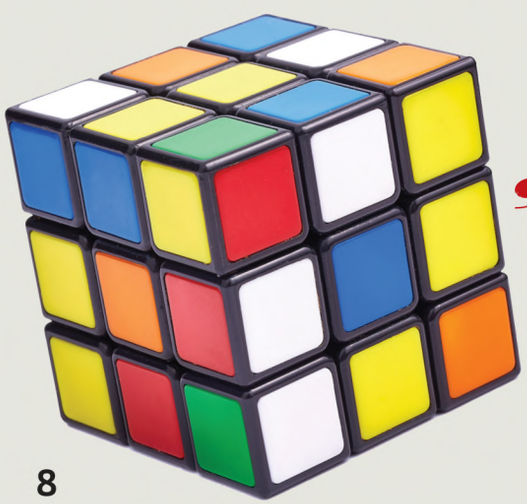

„Kord Tenerife reisilt tagasi tulles nägime poes kuubikut. See oli alati huvi pakkunud ja küsisin ema käest, kas ta on nõus mulle ostma," jutustab Kaur, kuidas kõik kaks pool aastat tagasi alguse sai. „Ema oligi nõus ja terve lennukisõidu üritasin lahendada. Aga kuna polnud internetti, kust lahendusi vaadata, siis tegin nii palju, kui aru sain, ja väga kaugele ei jõudnud."

Seejärel jäi kuubik paariks kuuks vedelema nii, nagu ta oli. „Ükskord läksin sõbrale külla ja võtsin kuubiku kaasa, et äkki hakkab igav. Hakkaski, võtsin kuubiku kätte ja avasin Youtube'i." Läks pool tundi ning kuubik sai kokku.

Foto **Ivo Kruusamägi**

Kas tuleb rekord?

Edasi hakkas Kaur hoogsalt lahendama. „Kui teed enda parema aja üle, siis sul on nii hea tunne, et tahad veel edasi teha ja veel kiiremaks saada," selgitab ta. „Esimene aja peale lahendus oli umbes 4 minuti pikkune, järgmine oli 2,5 ja mida rohkem lahendasin, seda allapoole läks. Nii põnev oli, et kas tuleb rekord!?"

Mida paremaks aeg läks, seda rohkem sai Kaur aru, et nii lihtsalt rekord ei tule ning võtmetegevus on harjutamine. „Viimase isikliku kiirusrekordini läks mul aasta aega. Praeguseks on kodus saavutatud parim aeg 4,12 sekundit."

Võistlusteks harjutamine

„Võistluse jaoks harjutades üritan võimalikult järgi teha võistluse olukorda," räägib Kaur. „Seal on kohtunik ja aeg, kaua sa tohid kuubikut enne lahendamist vaadata, et läbi mõelda mõned liigutused, mida lahendama hakates teha."

Kui hästi läheb, vaatab Kaur segamini kuubikul 15 liigutust ette enne, kui alustab keerutamist. „Keeramise ajal ei keskendu sellele, mis sa teed, vaid keskendud järgmisele etapile. See on keeruline, seda pead päris palju harjutama, kohe see ei tule," mainib ta. Võistluse puhul tuleb mängu ka närv. „Kogemust on vaja, mida rohkem võistlustel käid, seda väiksemaks närv läheb," on Kaur aru saanud.

Kuidas käib?

Õppinud on Kaur interneti abil. „Mida kiiremaks lähed, seda rohkem soovitan asju juurde õppida," annab ta huvilistele soovitusi. „Algajal kulub umbes 150 liigutust, et panna kuubik kokku. Kui minu tasemele jõuda, siis jääb liigutusi nii 60 kanti. Mida vähem liigutusi on, seda kiiremini läheb kokku."

Alguses pani Kaur ka kuubikuvalemeid kirja. „Nüüd tean, et neid on palju ja kui tahan valemit vaadata või üle kontrollida, otsin internetist. Tavalises lahenduses kasutatakse 2–3 valemit." Kaur ei looda aga ainult valemite peale, talle meeldib kaasa mõelda ja eksperimenteerida.

Aeg, kannatus ja natuke õnne

Eduks on vaja palju aega ja kannatust. Vähem tähtis pole ka õnn. „Näiteks maailmarekord tehti punasest küljest alustades. Tegija nägi, et algus on sealtkaudu lihtne. Lahenduskäik tuli kiiresti ja lõpus ka vedas," kirjeldab Kaur. Ta ise alustab tavaliselt lahendamist valgelt küljelt. Nii on viimaseks lahenduseks alati valge vastaskülg kollane.

„Professionaalses mõttes soovin tulla maailma esimese saja hulka," räägib Kaur tulevikuplaanidest. Ta mainib, et kogukond on väga sõbralik ja vahva on ka see, et kuubikukeerutamine avaldab inimestele muljet. Kes asja ei tunne, arvab, et tegu on maagia ja võlutrikkidega. Kes aga asjast rohkem huvituvad, saavad Kaurilt soovituse: „Osta ükskõik milline 3 x 3 kuubik, mine Youtube'i ja kirjuta „How to solve Rubik´s cube" või „Kuidas lahendada Rubiku kuubikut" ja sealt siis liigu edasi."

Tekst **Kätlin Vainola**
Illustratsioonid **Adobe Stock**

RUBIKU KUUBIK

- Rubiku kuubiku ehk 3 × 3 kuubiku leiutas 1974. aastal Ungari arhitektuuriõppejõud, skulptor ja leiutaja **Ernő Rubik**.
- Arvatakse, et see on maailma müüduim mänguasi.
- Kuubikukeeramise võistluste alad on näiteks eri mõõdus kuubikute aja peale keeramine; ühe käega kokkupanek; silmad kinni kokkupanek; vähimate liigutustega kokkupanek. Varem oli üks ala ka kuubiku jalgadega kokkupanek.
- Kiireima üksiklahenduse maailmarekordi tegija on hiinlane **Yusheng Du** ajaga 3,47 sekundit (2018) ja Eesti rekord on **Alfred Saidlo** nimel ajaga 7,03 sekundit (2019).

MARSS

Hull Teadlane
Tartu Ülikooli muuseum
hullteadlane.ut.ee

Marsi keskkond

Marss ja Maa on sarnased selle poolest, et nad on kivised – nendel saab kõndida, erinevalt gaasihiiglastest nagu Jupiter ja Saturn. Kõndimine on ilmselt natuke naljakas, sest gravitatsiooni külgetõmbejõud Marsi pinnal on umbes kolm korda väiksem kui Maal. Hüpata saab kõrgele ja kukkudes haiget ei saa. Samuti leidub Marsil vett – kuigi mitte vedelat, vaid liivakihi all peidus oleva jääna. Ka Marsi pinnal on jääd, aga see on hoopis kuiv jää ehk tahke CO_2 (süsihappegaas), mitte H_2O (vesi). Marsil on ka õhku, aga see on sada korda õhem kui Maal ja selles on väga vähe hapnikku, seega hingata me seal ei saaks. Marsil on enamasti ka väga külm – kuigi temperatuur kõigub seal väga palju, võib pigem arvestada kümnete miinuskraadiga. Ning üks elu häiriv asi on ka see, et seal ei ole magnetvälja, mis kaitseks kahjustava kiirguse eest, mis Päikeselt tuleb. Siiski on see pigem aeglase toimega probleem ja võib olla lahendatav, kui suur osa ajast veeta kiirguse eest kaitsevates ehitistes või maa all.

Marsi ja Maa tants

Marss ja Maa tiirlevad mõlemad orbiidil (nii kutsutakse tiiru ümber Päikese), aga Maa orbiit on väiksem kui Marsi oma ja Maa läbib seda kiiremini. Kui meil võtab üks tiir ümber Päikese aega ühe aasta, siis Marsil võtab see 1,88 aastat ehk peaaegu kaks korda kauem (võib ka öelda, et Marsi aasta on kaks korda pikem). Sellest tulenevalt ei käi Maa ja Marss kogu aeg „käsikäes" ümber Päikese, vaid vahepeal kaugenevad teineteisest ja vahepeal jälle lähenevad. Juhtumisi just 13. oktoobril on Maa täpselt Marsi ja Päikese vahel, seega Marss paistab taevas sel sügisel eredamalt kui järgmise kahe aasta jooksul. Aga lisaks iga kahe aasta tagusele lähenemisele on Maa ja Marsi orbiit ka elliptiline ehk mitte päris ringikujuline, vaid nagu pikaks venitatud. See tähendab, et mitte iga kahe aasta tagant pole Maa ja Marss teineteisest sama kaugel, vaid vahepeal satuvad nad ellipsi kuju tõttu veel lähemale kui teistel kordadel (vaata joonist).

Marsi külmumine

4.2 miljardit aastat tagasi oli ka Marsil sarnaselt Maaga tahke pinna all voolav magma. Tänu sellele voolavale magmale oli Marsil siis ka magnetväli, mis kaitses Marssi päikesetuulte eest. Tänu sellele kaitsele sai Marsil olla palju rohkem õhku kui on praegu ning tänu sellele õhule sai Marss olla ka palju soojem – Marsil oli isegi voolavat vett, millest on alles tohutud kanjonid. Ja kes teab – ehk oli siis Marsil isegi elu.

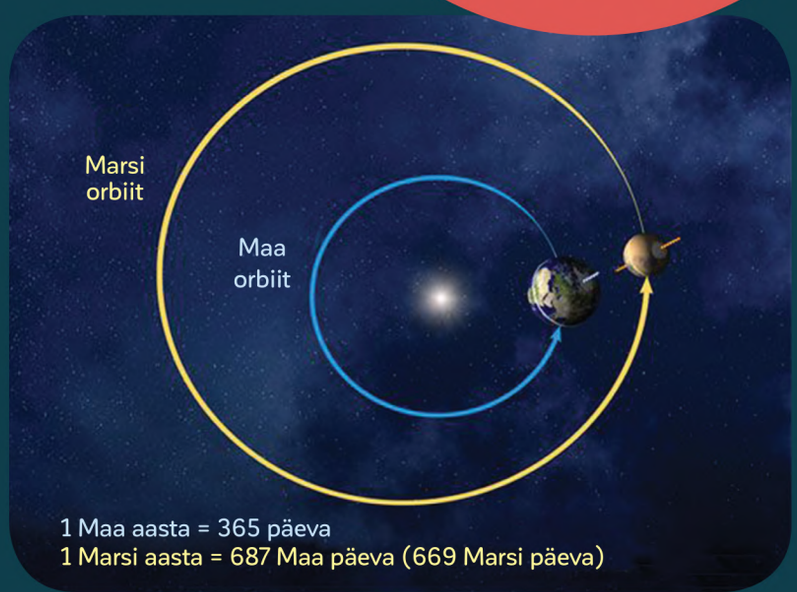

Maa ja Marsi suuruste võrdlus

Millal minnakse Marsile?

USA kosmoseagentuur NASA on öelnud, et plaanib esimesed inimesed Marsile saata aastal 2030. See oleks inimkonna jaoks väga suur saavutus, sest seni on kõige kaugemal käinud inimesed Kuu tagant läbi lendamas ning Marss on Maale kõige lähemal asuval ajal ikkagi rohkem kui 136 korda kaugemal, kui inimesed selle kõige kaugema reisi ajal olid. See on umbes nagu oleksid seni kõndinud ainult kodust kooli, aga nüüd võtad ette jalutuskäigu Tallinnast Tartusse. Siiski on ühel firmal nimega SpaceX plaanis kohale jõuda enne NASA-t – lausa aastal 2024. Parajasti ongi nad loomas üht maailma võimsaimat raketti ja kosmoselaeva ning esimesed väikesed tõusud ja langused on rakett juba ka teinud.

Marsi kuud

Kuude osas on Marsil natuke paremini kui meil. Marsil on nimelt kaks kuud: Phobos (kreeka keeles „hirm") ja Deimos (kreeka keeles „ahastus"). Need kuud on päris huvitavad, kuna nad on ebatavalise kujuga. Tavalise kera asemel on nad üpris lapergused ja seetõttu arvatakse, et nad on lihtsalt asteroidid, mis on Marsi orbiidile jäänud.

Kõikide soodsate asjaolude kokkulangemisel toimub Tartu tähetornis detsembris Marsi vaatlus ajaloolise teleskoobiga. Jälgige infot **www.tahetorn.ut.ee**

Marsi koloonia

See sama firma SpaceX, eesotsas Elon Muskiga, arendab rakette sooviga, et kunagi elaks Marsil piisavalt palju inimesi, et seal saadaks hakkama ilma Maa abita. Elon Musk ise arvab, et selleks peaks seal elama umbes miljon inimest, mis on natuke vähem, kui elab inimesi Eestis. See on hetkel väga ulmeline eesmärk, aga mitte võimatu. SpaceX arvab, et kui Marsile saamine piisavalt odavaks teha, siis küll inimesed lähevad. Kes siis ei tahaks Marsil esimest pitsarestorani avada või olla maadeavastaja Marsil? Enamik inimesi ei taha, aga kindlasti on ka neid, kes sellest unistavad.

Fotod NASA, Wikimedia Commons

Kunstniku nägemus majast Marsil

SAAME TUTTAVAKS – SCOUTSPATALJON!

Tekst **Markus Saksatamm**

Meie kodu on Eesti Vabariik ning me otsustame ise oma elukorralduse ja tuleviku üle. Ent see vabadus ei ole sugugi iseenesestmõistetav – on olnud aegu, kus meie omariiklust on tulnud kaitsta relv käes. Ka täna, just praegu, on Eesti sõdurid täitmas oma liitlaskohustusi välismaal. Järgnevates artiklites tutvustamegi mõnd meie vanemat ja väärikamat väeosa.

Scoutspataljonile pani aluse 1918. aastal Ameerikas elanud eestlane Henry Reissar, kes tegi Eesti sõjaministeeriumile ettepaneku, et loob oma kulu ja kirjadega väeosa kodumaa kaitseks. Moodustati see Viljandis, Reissari sünnikohas.

Scoutspataljon võttis Vabadussõja lahingutest osa kõigil rinnetel. Üksust kasutati koostöös soomusrongidega ning saadeti just sinna, kus oli kõige rohkem abi vaja. Scoutspataljoni kuulsaim lahing oli Pikksaare jaama vabastamine 21. jaanuaril 1919. aastal, kus 47-meheline grupp vallutas jaama, mida kaitses 524 vastast. Selle lahingu nimi on ka üksuse lipul. Tähtpäeval tähistatakse seda igaaastaselt võistluse ja pataljoniülema vastuvõtuga. Ka pidasid Scoutspataljoni võitlejad kaitselahinguid ülekaaluka vastase vastu vahetult enne Tartu rahu väljakuulutamist.

Tänapäeval on Scoutspataljon ainus väeosa Eestis, mis koosneb valdavalt elukutselistest sõduritest. On käidud välismissioonidel Kosovos, Horvaatias, Bosnia ja Hertsegoviinas, Iraagis, Afganistanis, Kesk-Aafrika Vabariigis ning Malis. Pataljon kuulub 1. jalaväebrigaadi alluvusse ning seda juhib kolonelleitnant Eero Aija. Ja veel: kui Vabadussõja ajal oli igal soomusautol ja tankil oma nimi, siis sel aastal ristiti ära kõik Scoutspataljoni lahingumasinad. Vägev värk!

SCOUTSPATALJONI embleem loodi juba 1918. aastal. Kanti seda vasakul pool rinnas ja mütsi rummul. Tänapäeval on käiseembleemi koht aga paremal käisel. Embleemil olev põdrapea tähistab suursugusust, põhjatäht sihikindlust ja alistamatust. Ladinakeelne „E pluribus unum" tähendab tõlkes „üks paljudest", mis kinnitab pataljoni võitlejate ühtekuuluvust. Pildil tava-, väli- ja kõrbevormi käiseembleemid.

Järgneva sümboolika näol on aga tegu väeosasiseste
embleemide ehk moraalimärkidega.
Nende ülesandeks on eristada üksuse liikmeid teistest
kaitseväelastest ning suurendada võitlejate ühtekuuluvustunnet.

A-SOOMUSJALAVÄE-KOMPANII embleemil on kujutatud skandinaavia mütoloogiast pärit äikesejumal Thori vasarat – see sümboliseerib kompanii soomusrusikat, mis pühib teelt kõik vaenlased. Vasaral leiame kaks viikingite sümbolit: valknut, mille põimunud kolmnurgad sümboliseerivad kompanii kolme rühma, ja eluruun, mis kaitseb kandjat ohtude eest ning annab lahingus julgust. Kompanii moto on „IN OMNIA PARATUS" – valmis kõigeks. Embleemi võib kanda kuulivesti, lahinguvarustuse või tsiviilriiete küljes. See omistatakse sõdurile pärast vähemalt aastast teenistust kompaniis jaoülema või rühmaülema ettepanekul. Embleemi autor on major Madis Koosa. A-kompanii käsutuses olevate lahingumasinate nimed on seotud ajaloosündmustega, näiteks Narwa, Lembitu, Wanapagan jt.

B-SOOMUSJALAVÄE-KOMPANII hundil on sümbolina mitu tähendust: üksikuna võetuna sümboliseerib ta vabadust, iseseisvust ja julgust astuda vastu tundmatule olukorrale. Ent hundid oskavad ka koos tegutseda. Moto „ACTA NON VERBA" – „Teod, mitte sõnad", räägib iseenda eest. Embleemi võib kanda kuulivesti ja lahingvarustuse küljes. Embleemi autor on major Mattias Puusepp. B-kompanii pani oma masinatele hundiga seotud nimed: Libahunt, Lambamurdja, Metsasaks jne.

C-SOOMUSJALAVÄE-KOMPANII embleemil kujutatud jääkaru võeti sümbolina kasutusele pärast pataljoni talvelaagris toimunud „Jääkaru" õppust. Jääkaru on üks maailma võimsamaid kiskjaid, kes on suuteline kohanema igal mandril ja astub iga vastasega kartmatult võitlusse. Embleem omistatakse sõdurile pärast aastast teenistust kompaniis ning see on ette nähtud kandmiseks välivormi vasaku käise tasku peal. Embleemi autor on nooremveebel Tambet Toode. C-kompanii kaitseväelaste masinad said endale nimed Tallinna loomaaias elanud jääkarude järgi, nagu Franz, Nora, Nord.

LAHINGTOETUSKOMPANII MIINIPILDUJARÜHMA embleemil on plahvatav kildmiin ning ladinakeelne tekst „FRAGMENTA ADDUCAM FORTUNA”, mis tähendab tõlkes „Killud toovad õnne”. Miin paikneb suunaga laskjatest eemale, sümboliseerides nii kiiret ja täpset kaugtuld. Embleemi kantakse lahinguvestil või kuulivestil. Embleemi autor on nooremveebel Priit Pajumaa.

LAHINGTOETUSKOMPANII TANKITÕRJERÜHMA embleemil on kujutatud tankitõrjerelva Milan (prantsuse k *Missile d’infanterie léger antichar*) ja selle raketti. Embleem on mõeldud kandmiseks välivormi vasaku käise tasku peal. Embleemi autor on veebel Sulev Sepp.

SCOUTSPATALJONI TEENETEMÄRKI antakse välja jaanuaris, kui tähistatakse Pikksaare lahingu aastapäeva. Aastas autasustatakse sellega 10–15 võitlejat. Praeguseks on välja antud 206 teenetemärki.

SCOUTSPATALJONI ŽETOON ei ole küll ametlik autasu, kuid siiski väga suur tunnustus ning seda on raske saada. Aastas antakse neid välja umbes 10.

OOTAME SIND ALATES 10. OKTOOBRIST MUUSEUMIDESSE AEGA HÄKKIMA!

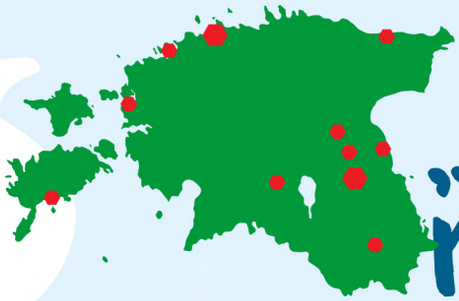

„Avatud mänguväljad"

Eesti Rahva Muuseumis

Foto **Karin Pai**

Kes on ajahäkkerid?

Meie mõistes on ajahäkkerid need, kes suudavad näha asjade taga lugu, olgu see juhtunud mõnikümmend aastat tagasi või sajandite eest. Miks mõeldakse välja lugusid? Miks mõni rahvajutt elab pikalt edasi? Kust tulevad traditsioonid ja kombed? Miks on vaja minevikku uurida ja hoida? Ajahäkkerid sündisid digikultuuriaasta ja Eesti rahvajutu aasta ühinemisel.

Kuidas mängida?

Paberist mängujuhiste kõrval on nüüd kasutusel ka nutimängud. Need annavad kätte suuna muuseumi avastamiseks reaalajas. Ainult muuseumis ringi uudistades ja päris esemeid uurides leiad õige lahenduse. Nutimänge saab mängida oma seadme abil, mis muudab muuseumikülastuse mugavamaks ja turvalisemaks. Need on loodud LoQuizi äpis, mille saab alla laadida Google Plays või App Store'is.

Laste ja noorte muuseumifestival „Avatud mänguväljad" algab 10. oktoobril, nädal aega enne kooli-vaheaja algust. See on hea võimalus käia enne koolivaheajale minekut klassiga muuseumis ja mitte niisama, vaid aega häkkides. Sest selleaastane festivali teema on AJAHÄKKERID.

- Kõige parem on oma mänguväli kokku panna, vaadates festivali kodulehte **www.avatudfestival.ee**
- Kliki kuusnurkadele ja loe mängude kirjeldusi.
- Pane tähele, kus muuseum asub – Tallinnas, Tartus, Kuressaares, Viljandis, Haapsalus, Palamusel, Rupsi külas, Alatskivil või Äksil – ja mis kellaaegadel see avatud on.
- Kodulehelt saad teada, millises muuseumis saab rohkem teada salapärastest metsavendadest, kus saab kehastuda muinasjututegelaseks, kus saab seigelda maal või kus on liikvel vaid dinosaurused.

Illustratsioon **Liisa Kruusmägi**

Niguliste muuseumis

Politsei-muuseumis

Fotod **Yulia Bogacheva**

ÄRKAMINE

Ärkan üles.
Mõtlen, et magan edasi,
aga enam ei saa.
Liiga raske
on uuesti magama jääda.
Vaatan kella.
Kell on kaks öösel.
Mõtlen –
oi kui „tore" on homme kooli minna...
Nagu zombi.
Lõpuks jään magama.
Ja kui pean ärkama,
ei tahagi soojast voodist välja tulla.
Pikutan natuke edasi ja vaatan kella.
Kell on 7.50.
OOTA!!! – 7.50!!!
MA JÄÄN JÄLLE HILJAKS!!!

Delia Saarman
Jõõpre Kool

NÄGIN ...

Maha jooksnud soki silm,
seda märkas minu silm.

Sokile kootud väike siil,
tikitud ka kuue siil.

Mirjam Kukk
Viluste Põhikool

Eva Kangro
Ruila Põhikool

SÜGIS

Pilvel oli pilves tuju,
puhus puudelt lehed ära.
Pilv silmi kissitas
ja nina kirtsutas.
Tuulehoos ta ära lendas,
tuulega koos mina.

Annabel Umal
Jõõpre Kool

KOOLIS, KINOS ja KODUS

Koolis sain ma hindeks viis,
isa kinno minu viis.

Kinos märkas minu silm,
akvaariumis ujus silm.

Koju jõudes märg mul sokk,
vastu tuli aga sokk.

Ema mulle vastu tuli,
koduaknast paistis tuli.

Zoe Emilie Jacobson
Viluste Põhikool

SÜGIS

Kuigi mu ees pikk on tee,
sellest välja ma ei tee.
Ees mul sügisene põllusiil,
millest välja vudib siil.

Meil ehitatakse uut teed.
Kas kodus saan ma kuuma teed?
Koju viib mind see tee,
kus laual ongi aurav tee.

Näen, et pluusil väike plekk,
tuules koliseb üks plekk.
Emaga mul elu ladus,
pabereid ta kokku ladus.

Maarja-Liis Rumask
Viluste Põhikool

KAKS VENDA JA LUMEHELBEKE

MOODNE MUINASJUTT

Elasid kord kolm venda, kellest kaks olid normaalsed, aga üks vend oli tõeline *lumehelbeke*. Kaks venda õppisid koolis hästi, tegid sporti, läksid sõjaväkke ja peale sõjaväge ülikooli. Vanemad vennad olid väga pettunud, et nende nooremast vennast kasvas *tõeline tänapäeva lumehelbeke*. Suur osa oli selles ka vendade emal, kes alates lasteaiast valvas kogu aeg, et temaga jumala eest midagi ei juhtuks. Lumehelbekest ei lubatud teiste lastega üksi õue, trenni ei lubatud, kuna see on ohtlik. Koduseid majapidamistöid tegid ainult vanemad vennad. Lumehelbekest sõidutati suure poisina kooli ja koju ainult autoga. Kui Lumehelbeke jõudis gümnaasiumisse, ei olnud ta kordagi iseseisvalt kasutanud ühistransporti ega käinud poes sisseoste tegemas.

Siis saabus kätte päev, mil Lumehelbeke pidi minema sõjaväkke. Lumehelbekese ema puhkes nutma ja sattus paanikasse: „Mida teha? Kes teeb talle seal süüa? Kes paneb talle valmis riided? Kes peseb ta pesu? Ega ometi ei pea tegema sporti ja marssima jala? Nüüd olen lapsest ilma ... Kust leida arsti, kes kirjutaks tõendi sõjaväest pääsemiseks?" Arutati isegi võimalust Soome põgenemiseks.

Aga pääsu ei olnud ja ta siiski läks. Kodus valitses matusemeeleolu. Järgmisel päeval helistas Lumehelbekese ema väeosa komandörile ja küsis „Millal on lastevanemate koosolek?" Selle küsimuse peale kostis telefonist kummalist naeru.

Enamiku sõjaväes oldud ajast veetis Lumehelbeke hospidalis. Teda tabas üks häda teise järel. Küll hõõrusid saapad jalad villi, siis valutas selg või pea ja käed kartulite koorimisest.

Lõpuks saabus päev, kui Lumehelbeke pääses sõjaväest.

Lumehelbeke läks ülikooli. Muidugi valis ta eriala ema soovitusel. Ülikoolis aga juhtus selline asi, et Lumehelbeke tutvus tütarlapsega, kes õppis samas ülikoolis. Noored inimesed otsustasid ilma Lumehelbekese ema teadmata üürida korteri ja asuda koos elama. Esimesel nädalal juhtus kole lugu – kadus ära elekter. Telekas ei töötanud, tahvelarvuti ja telefoni aku said tühjaks, külmutuskapp sulas üles ja keegi ei aidanud neid. Järgmisel nädalal läks Lumehelbeke ema juurde, kes kutsus noortele koju elektriku. Elektriku saabudes selgus, miks korteris ei olnud voolu. Elektrikilbis oli kaitse välja lülitunud. Elektrik taastas voolu. Kuu lõpus saabus üüriarve. Lumehelbeke tasus üüriarve. Järgmisel kuul saabus uus üüriarve. Lumehelbeke ei saanud aru, miks ta peab jälle üüri maksma? Ta ju maksis eelmisel kuul, kas nad peavad mind rumalaks? Lumehelbekesele saabus kohe appi ema, kes tasus üüriarve, koristas kaks kuud koristamata korteri ja täitis külmkapi. Peale kolme kuud kannatusi kolis Lumehelbeke koju tagasi ema juurde.

Kui nad vahepeal ei ole ära surnud, siis elavad nad õnnelikult koos emaga edasi.

Matthias Yorke Miss
Ristiku Põhikool

KATSE

MIS: Kolme Põrsakese **„Avastajate kast"**, milles on materjalid ja ülesanded koduseks katsetamiseks. Kasti saab tellida kord kuus koju.
KUS: Õues, sest oli ilus ilm.
KATSETAJAD: **Ats Gustav** (8a); **väike õde** (5a); **sõber** (7a); **isa**, kes oli „kaardilugeja" ja luges ette täpsed tööjuhised; **ema**, kes kontrollis, et isa vigu ei teeks ja aitas lastel tegevusi läbi viia.

KÖÖGITEADUS KASTIST VÄLJA!

1 Esimesena proovisime teha **jonnakat segu**, mis koosnes tärklise ja vee segust. Naljakas, kuidas nii lihtne segu võib käega katsudes olla nii kummaline. Küll oli hea, et olime õues – see aine oli korraga nii vedel kui ka tahke ja lödistasime korralikult muru sellega kokku.

2 Teisena võtsime ette **vulkaani**. Selles katses oli juba rohkem aineid ja õpetus keerulisem. Isa pidi täitsa pingsalt mõtlema, et mis järjekorras ja kuidas kõik ained õiges mahus doseerida. Oli hea, et olime õues, sest äädika lõhn oli päris tugev. See oli äge, kuidas segu hoogsalt üle topsi ääre pulbitses. Isegi naabripoisi isa tuli vaatama, et mis põneva asjaga me tegeleme.

3 Lisakatsena tegime soodast ja äädikast **tulekustuti** – see oli vaat et kõige põnevam katse, kuidas nii lihtne segu suudab kustutada küünlaleegi. Seda tuleb aga ainult koos täiskasvanuga proovida.

4 Lastele meeldis kõige rohkem **laavalamp**. Eriti äge oli see pimedas toas. Panime mobiiltelefonil taskulambi põlema ja asetasime horisontaalselt lauale. Laavalambi panime telefoni peale. Nii kumas valgus altpoolt lahedalt läbi laavalambi.

5 Väga huvitav oli ka hirmus keerulise nimega katse **kromatograafia**, mille tulemusel sündis tõeline kunstiteos kohvifiltri peal. Proovisime katset teha eri vildikatega, aga vaid üks värv andis kõige ilusama tulemuse (see jäägu sulle endale avastamiseks). Pane või raami sisse ja seinale!

6 Aga **salakirja** saladust me ei suutnudki lahti muukida. Proovisime katset teha kaks korda, kuid salakiri saladuseks jäigi.

Kokkuvõte: „Avastajate kast" on mõnus ajaviide, mida koos perega proovida või sõpradele näidata. Osa katseid on lihtsad, nii et lapsed saavad neid ise teha. Osa juures on vaja vanemate abi. Katsetamine on ühtviisi nii lõbus kui ka huvitav ja teeb meid jällegi natuke targemaks! Uuri tegevuskastide kohta lisa **kolmporsakest.ee**

Tekst ja fotod **Ats Gustav Võsa** ja **Heidi Reinhardt**

NÄLG VÕI MÄNG

Autor **Thomas Scheileke**

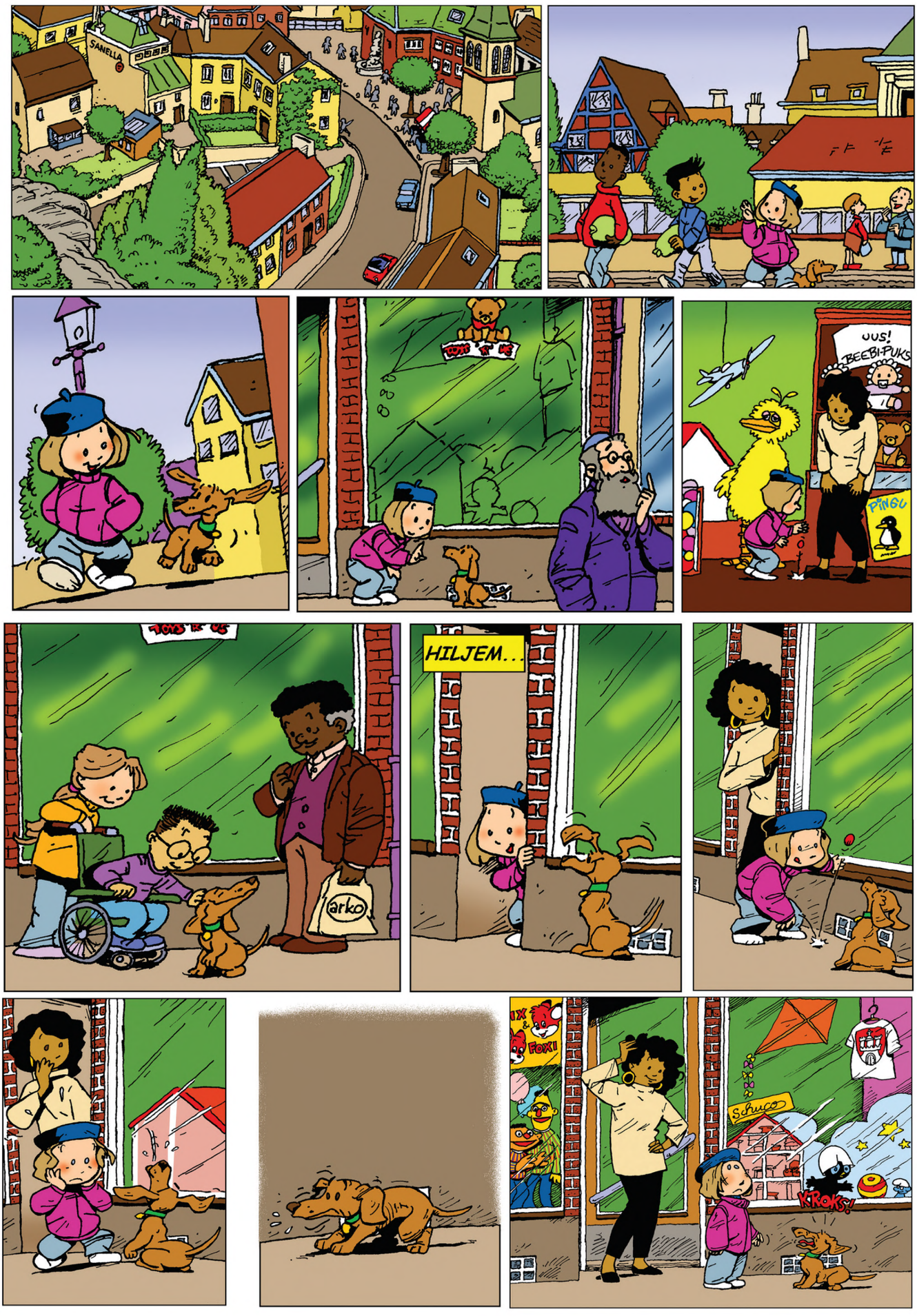

EESTI KUNSTIMUUSEUM

KADRIORG

Kassid ja koerad
16.–19. sajandi kunstis

ALATI MEIE KÕRVAL

26.09.2020–28.02.2021

Joonista pilt lõpuni!
Kohtume näitusel!

William John Newton. Ustavus. U 1832. Detail. Eesti Kunstimuuseum

Uuri lähemalt:
kadriorumuuseum.ekm.ee

Kadrioru kunstimuuseum
Weizenbergi 37, Tallinn

KONKURSS

Mustikas kutsus lapsi joonistama koeri või kutsikaid. Siin on konkursi võidutööd.

Andrea Paju

Ruuben Sildre

Annika Lember

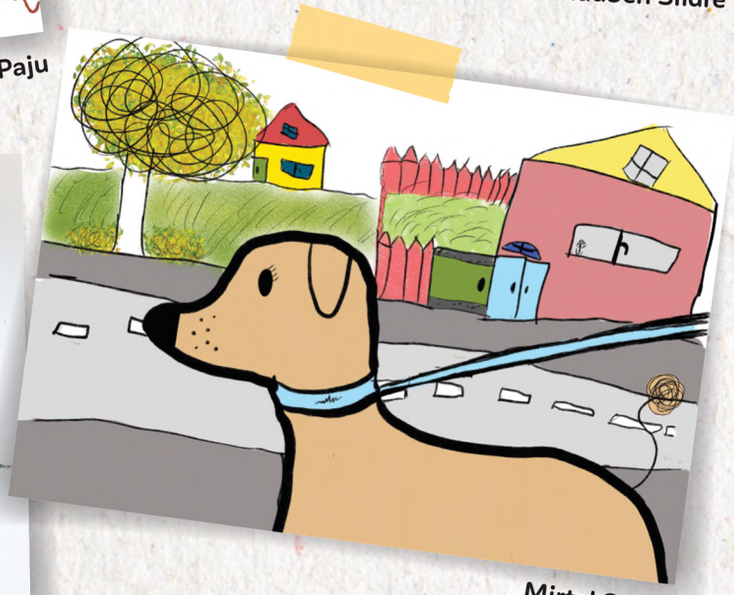

Mirtel Sildre

Marta Johanna Tammiste

Lucas Lindfors

KOERAILMAGA
MA KÜLL ÕUE EI LÄHE!

Tekst ja fotod **Marge Pärnits**

Küllap on peaaegu igaüks vihmase ilmaga aknast välja vaadates vähemalt korraks mõelnud: „On ikka koerailm!” Vanemad inimesed kipuvad vihma nähes natuke tüütult targutama ja ütlema, et hea peremees ei aja sellise ilmaga koeragi välja. Koer aga magab samal ajal mõnusalt toanurgas ega teagi, et temast räägitakse. Mis seal rääkida, tema ei tahagi vihmaga õue solberdama minna. Vihmase ilmaga võib soojas toas olla hoopis hakkliha, hapukoore ja pannkoogitaina lõhn, nende nimel tasub sees püsida.

Kui aga Mustikalt saaks küsida ilma kohta, siis tema meelest on kõige parem koerailm päikseline, aga mitte palav. Õige natuke tuuline, aga mitte tormine ja kasukat sasiv. Ja kindlasti mitte vihmane. Kuigi märjaks saades on pärast jalutuskäiku päris kindel see, et kasukas saab kuivaks mõnusa paksu käterätiga nühkides ja selline kuivatusviis on koera jaoks sama mõnus kui inimestele massaaž.

Mustikal muidugi pole õrna aimugi, et inimesed kipuvad kasutama viletsatest asjadest ja tegudest rääkimisel väljendeid „koeraelu” ja „koeraamet”. Küllap passisid need väljendid kenasti veel mõnekümne aasta tagusesse aega, mil paljud koerad veetsid oma elu vaid hoovil ketis olles, kuid praeguste koerte elu on ikka päris mõnus. Mustikas näiteks ärkab hommikul üles, teeb silmad lahti, on rõõmus ja õnnelik ning nõuab süüa. Sööb kõhu täis ja on igati valmis minema hommikusele jalutuskäigule. Kõlab nagu väga mõnus koeraelu, eks? Päeva sisse mahub kindlasti veel üks või isegi kaks jalutuskäiku, vähemalt veel üks mõnus söögikord ja hea õnne korral mõne koerast sõbraga kohtumine. Võibolla koguni jalutuskäigu jooksul mõne uue sõbra leidmine. Rääkimata sellest, et suurem osa päevast on üks mõnus tukkumine ja tukkumiste vahelt ühe silmaga maailma piilumine.

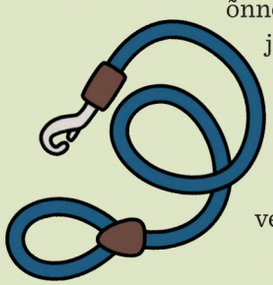

> MUSTIKA MEELEST ON KÕIGE PAREM KOERAILM PÄIKSELINE, AGA MITTE PALAV.

Koerad omavahel ilmast ei räägi. Isegi siis, kui jalutuskäigu ajal hakkab vihma sadama, panevad kaks koera pargis ninad kokku ja ütlevad omas keeles hoopis: „Küll sul on huvitav lõhn!” või siis „Oi, kas sa oled kana söönud?” või siis hoopiski „Hakkame mängima, eks!”

Ja siis pole enam sugugi oluline see, et hommikul ukse vahelt piiludes tundus vihm kuidagi märg või ebameeldiv. Päris kena ja ilus võib olla see sügisene vihmane koerailm.

Kassid ja koerad kunstisaalis

Koostaja Eneli Raal (Kadrioru kunstimuuseum). Kujundaja Kätlin Tischler

Koerad ja kassid on inimeste kõrval olnud aastasadu ning ka kunstnikud on armastanud neid kujutada. Loomadel võib kunstiteostes olla erinev roll ja tähendus. Mõnikord on looma ülesanne rõhutada teoses inimese tähtsust või iseloomujooni.

Sally von Kügelgen. Sophie Menteri portree. 1907. Eesti Kunstimuuseum

Aita lemmikutel oma peremehed üles leida!

Detailid teostest: William John Newton. Ustavus. U 1832. Eesti Kunstimuuseum
Jermilov. Koopia Christina Robertsoni (1796–1854) järgi. Suurvürstinna Aleksandra Nikolajevna portree.1846. Eesti Kunstimuuseum
Charles Knight (1743 – pärast 1825) Thomas Stothardi (1755–1834) järgi Maaomaniku perekond. Paarik teosele „Rentniku perekond". 1792. Narva Muuseum

Nii meeldis kõrgest soost meestele lasta end kujutada koos tublide jahikoertega, daame aga sobis maalida koos armsate kasside ja sülekoertega.Talurahva eluolu kujutavatel teostel näeme peente tõukoerte asemel toredaid krantse. Koos lastega sobis kujutada kõiki armsaid loomi.

Milline lemmik sinu arvates millisele peremehele sobib? Miks? Millist lemmikut sa endale sooviksid?

Teinekord esindavad kassid ja koerad teostes isesuguseid omadusi. Kassid saavad endale tihti pahalase rolli, esindades metsikust ja salakavalust, koerad seevastu truudust ja kuulekust. Pildil sõbralikult koos lesivad kass ja koer annavad aga mõista, et kodus valitsevad armastus ja üksmeel.

Louis-François Mariage. P. J. Chaillou järgi. Külalislahkus. Illustratsioon jutustusele „India hutt". U 1800. Eesti Kunstimuuseum

Johann Alexander Gottlieb Schwabe. Koer ja liblikas. 1861. Eesti Kunstimuuseum

Mõnele kunstnikule lihtsalt meeldib loomi kujutada! Niisuguseid kunstnikke nimetatakse animalistideks. Armsa lemmiku portree jääb sõpra meenutama ka pärast seda, kui tema aeg meie juures otsa saab.

Joonista taevakehadest punktide ümber koer Laelaps nii, nagu sina teda ette kujutad!

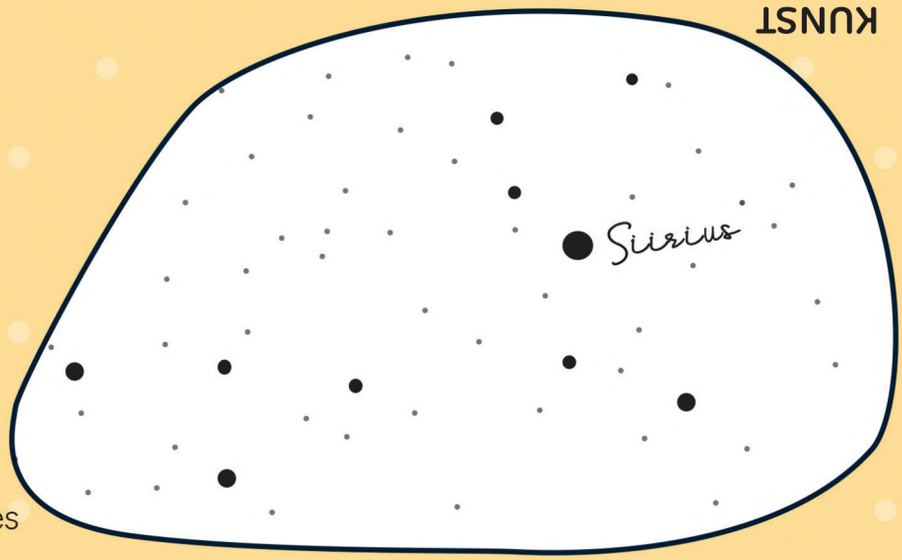

Paljud vanad kunstiteosed kujutavad antiikmütoloogia lugusid ja tegelasi. Seal võib koerte ülesandeks olla aidata mõnd tegelast ära tunda. Näiteks jahijumalanna Diana (keda võib näha ka Kadrioru lossi laemaalil) läheduses on jahikoerad.
Jahikoer oli ka Laelaps (kr 'tormihoog') – antiikaja müütidest pärinev surematu koer, kelle käest kunagi ükski loom põgenema ei pääsenud. Kord sai Laelaps ülesandeks kinni püüda rebane, keda oli võimatu kätte saada. Lõputu tagaajamise lõpetas peajumal Zeus sellega, et muutis mõlemad loomad kiviks ja asetas taevavõlvile – nii sündisid tähtkujud Suur Peni (Laelaps) ja Väike Peni (rebane).

Need on Muki ja Miisu!

Nemad tutvustavad sulle teostel kujutatud lemmikloomi Kadrioru kunstimuuseumi näitusel
„Alati meie kõrval. Kassid ja koerad 16.–19. sajandi kunstis"
(avatud 26.09.2020–28.02.2021)
laste audiogiidis.

Tule näitusele!

Vaata lähemalt:
kadriorumuuseum.ekm.ee

Milliseid omadusi sina kassidega seostad? Aga koertega?

Vahel on pildil küll loom, kuid mõeldakse hoopis inimest. See kassipilt on umbes 500 aastat vana ja kannab hoiatavat sõnumit.

Lahenda salakiri ja mõtle, milliste inimeste eest kiri pildil hoiatab!

SE-NURR-DA KAS-NURR-SI KAR-NURR-DA,
KES SIL-NURR-MA EES ON PAI,
KUID TA-NURR-GANT SEL-NURR-GA KAR-NURR-GAB!

Lahendusi ootame **15. novembriks Kadrioru kunstimuuseumisse aadressil**
A. Weizenbergi 37, 10127 Tallinn
või e-postiga aadressil kadriorg@ekm.ee.
Õigesti vastanute vahel loosime välja lasteraamatu „Muki ja Miisu ajaaugus".

KAARDITRIKK

Tekst ja fotod **Ande**

Foto **Rene Riisalu**

MEELIS KUBO
Koduleht: meeliskubo.com
Facebook: kubo.meelis
Instagram: mellkups
YouTube: Meelis Kubo

Meelis Kubo on üks Eesti populaarseimaid mustkunstnikke, kes on hämmastavate silmamoondustega lõbustanud nii suuri kui ka väikeseid juba 15 aastat.

Meelis ei astu lavale aga sugugi ainult mustkunstnikuna. Hiljuti täitus tema ammune salaunistus, kui Kellerteater tõi lavale trilleri „Mäng". Seal astub Meelis üles draamanäitlejana – laval ei toimu ühtki mustkunstitrikki, hoopis puhas teatrimaagia. Seekord jääb Meelis siiski oma põhiliistude juurde ning õpetab meile ühe hämmastava kaarditriki.

TRIKK

„Kui klassikaline kaardtrikk näeb ette, et valid pakist ühe kaardi, näitad seda publikule, paned pakki tagasi, segad paki ära ja leiad kaardi jälle üles, siis seekord teeme sellise triki, kus on võimalik valida lausa kaks kaarti!" kuulutab Meelis ning kutsub endale appi kaks vabatahtlikku.

Üks vabatahtlikest saab valida ühe kaardi ning teine teise. Meelis neid kaarte muidugi ei näe, aga publik saab teada, et tegu on näiteks risti poisi ja ruutu viiega.

Vabatahtlikud jätavad oma valitud kaardid hästi meelde ning panevad need pakki suvalisse kohta tagasi.

Meelis lükkab paki kokku ning kinnitab: „Kaks täiesti suvaliselt valitud kaarti on nüüd kuskil siin paki keskel. Mina ei tea, mis kaartidega tegu on ning mul oleks üsna võimatu neid ka üles leida."

Videot sellest, kuidas Meelis seda trikki ise esitab, võid näha Hea Lapse kodulehel, Facebooki-lehel ja YouTube'i kanalil.

Ometi lappab Meelis kaardipaki kiiresti läbi ja võtab sealt välja kaks kaarti. Publiku üllatuseks on tegu tõepoolest abiliste valitud kaartidega.

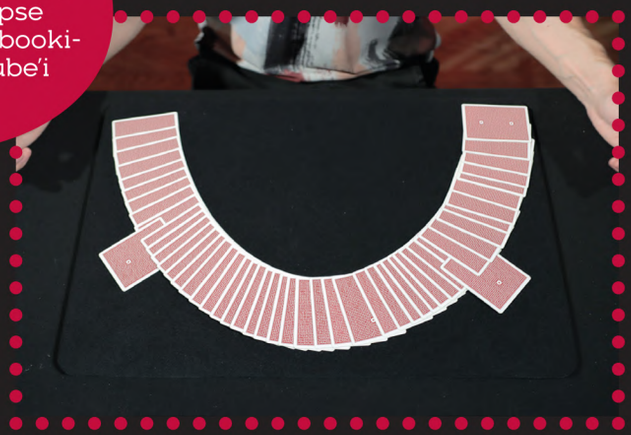

... aga tegelikult on nüüd must kaart punaste vahel ja punane mustade keskel.

TRIKI SELGITUS

Selle triki tegemiseks on vaja kaardipakk eelnevalt ette valmistada. Sorteeri eraldi välja kõik punased ja mustad kaardid.

Pane nüüd kaardid üheks pakiks kokku ja oledki valmis trikki esitama. Lase ühel vabatahtlikul valida kaart paki ülemisest ja teisel alumisest poolest. Sa küll ei tea, millised kaardid valiti, ent võid mürki võtta, et üks neist oli punane ja teine must.

Kui abilised kaardid tagasi pakki panevad, lase seda teha vastupidises järjekorras – kaart, mis võeti paki alumisest poolest peaks nüüd minema paki ülemisse poolde ja kaart, mis võeti paki ülemisest poolest peaks minema alumisse.
Publikule tundub, nagu pandaks kaardid täiesti suvaliselt paki vahele ...

Kui soovid, võid kaarte ka „segada". Tegelikult pead aga pakki lihtsalt tõstma – nii ei muutu kaartide järjekord ning valitud lehed jäävad endiselt teist värvi kaartide vahele.
Nüüd on mustkunstnikul juba ääretult lihtne abiliste valitud kaardid pakist üles leida. Kaardipakki läbi lapates torkavad teist värvi kaardid kergesti silma.

NUKEDAD MUSTRID

Muster koosneb motiividest. Motiiv võib olla täpp, ruut, süda, sinu nime esitäht, paljundatud foto – tegelikult ükskõik milline kujund. Pane mitu motiivi ritta, tee rea kõrvale ka teine motiivirida ja saabki kokku muster!

Motiivid

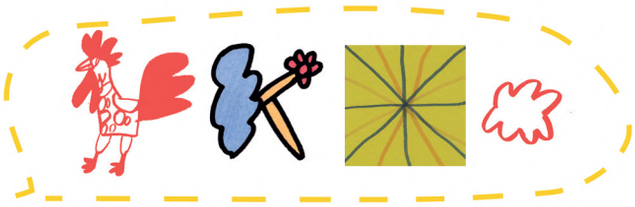

Selle motiivi ladus Griffen Sirius Reintal.

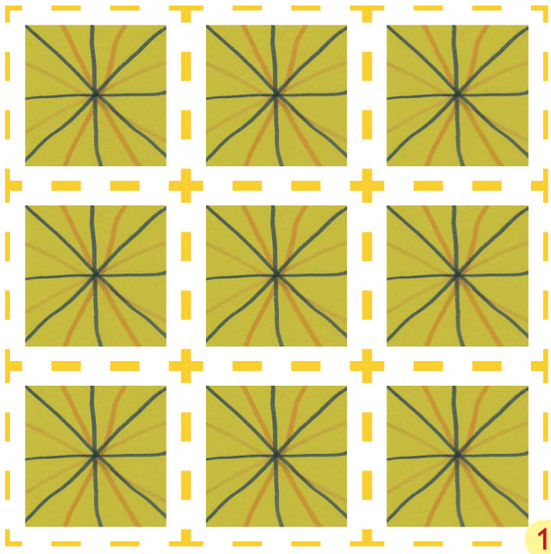

1

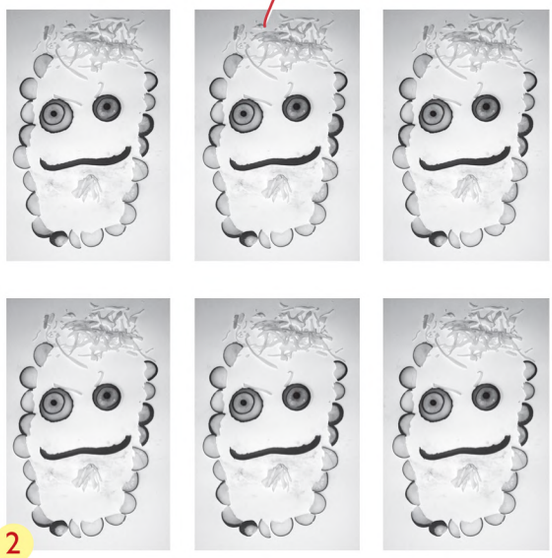

2

Motiivid ridadena

- Lõika välja hulk sama suurusega paberiruute (vähemalt 6), joonista ruudu keskele motiiv. Kleebi ruudud külg külje kõrvale tugevamale paberalusele. Või jooni paber õrnalt hariliku pliiatsiga ruuduliseks. Joonista või kleebi motiiv iga ruudu keskele (joonised 1 ja 2).

- Kui joonistad mitut sorti motiive, saad neid paigutada ka teisiti – näiteks diagonaalidena (joonis 3), või maleruutudena (joonis 4) või pikki motiiviridasid üksteise kõrvale paigutades (joonised 5 ja 6).

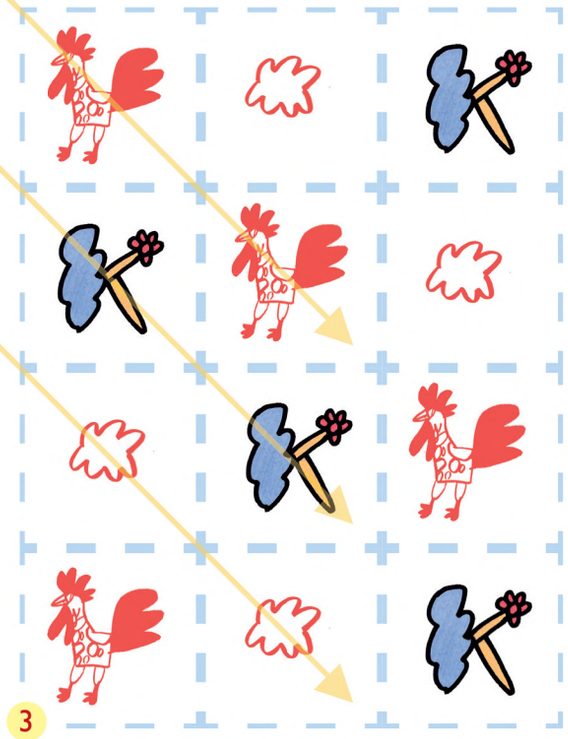

3

Motiivid diagonaalse paigutusega

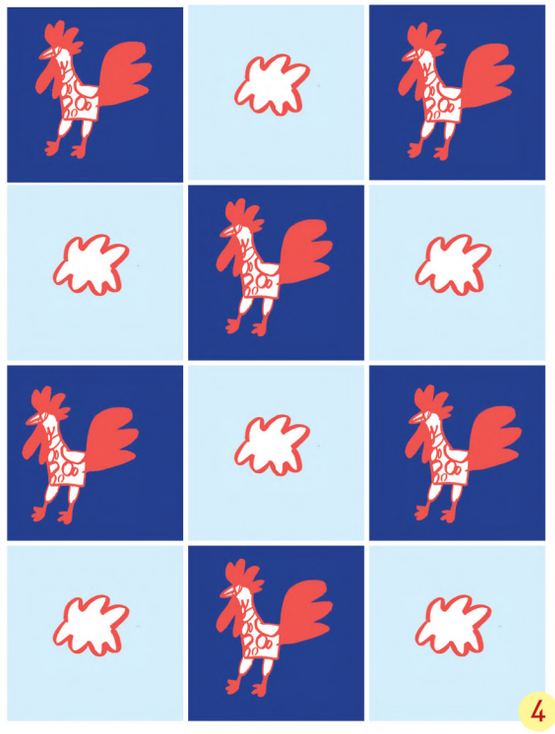

4

Motiivid maleruutudena

Kuidas paljundada?

- Joonista vaba käega peaaegu täpselt samasuguseid kujundeid.
- Kopeeri kujundeid kopeerpaberiga.
- Kopeeri aknal vastu valgust.
- Paljunda paljundusmasinaga.
- Tee motiive pintsli- või näpujälgedest.
- Võta mõni toreda kujuga ese ja joonista paberile selle piirjoon (pusletükk, käärid). Täienda saadud kontuuri värvides või edasi joonistades.

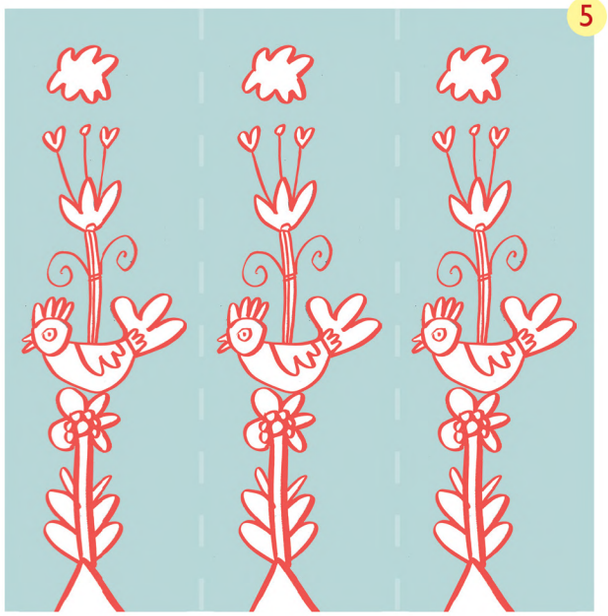

5

6

Mustri tegemist õpetas Kertu Sillaste

KUI HÄSTI SA END OMA KLASSIGA TUNNED?

Otsusta iga väite puhul, kas nõustud, ei nõustu või on see väide mõnikord õige. Kirjuta vastusevariantide ees olevad numbrid üles ja liida kokku.

A. Mõni klassikaaslane matkib teiste välimust või käitumist, halvustab ja naerab teiste üle.

1. Üldiselt mitte
2. Mõnikord
3. Väga tihti

B. Võistlustel hoiab kogu klass kokku, koos elatakse kaasa ka neile, kes sellel alal väga tugevad ei ole.

1. Väga tihti
2. Mõnikord
3. Üldiselt mitte

C. Minu klassis on keegi või kamp kaaslasi, kellega ma juba ammu ei suhtle ega saagi/tahagi suhelda.

1. Ei
2. Ei tea
3. Jah, nii on

D. Meie klassis liiguvad mõne õpilase kohta kuulujutud.

1. Ei ole kuulujutte
2. Vahel olen kuulnud tõesti
3. Jah, kuulujutte ja tagarääkimist kuulen sageli

E. Mulle meeldib väga oma klassiga asju koos teha.

1. Jah
2. Mõnikord, oleneb asjast
3. Ei, tunnen ennast ebamugavalt ja tahaksin neid vältida

5–6 punkti
Tunned ennast oma klassis väga hästi. Sulle meeldib oma klassikaaslastega koos olla ja asju ette võtta. Sinu klassis valitseb meeldiv ja julge suhtlemine, konflikte lahendatakse otse ja tülid leiavad lahenduse, seetõttu pole vajadust tagarääkimiseks. Hoiate kokku ja toetate üksteist.

7–10 punkti
Tunned ennast oma klassiga mõnikord hästi. Mõtle korraks, missugused olukorrad tekitavad hea tunde ja missugustes olukordades on keeruline. Kui oskad keerulisi suhteid sõnastada, on see juba üks samm lahenduse poole. Leia keegi usaldusväärne täiskasvanu: klassijuhataja, sotsiaalpedagoog või koolipsühholoog, kellega oma mõtteid jagada.

11–15punkti
Tunned ennast klassis kehvasti. Ilmselt ei saa sa ennast suhetes klassikaaslastega turvaliselt tunda. Halb tunne klassis võib olla märk, et klass ei ole kiusamisvaba ja suhteid on vaja ravida. Kindlasti vajab siin klass täiskasvanute asjatundlikku abi. Räägi kindlasti kellegagi, keda usaldad: klassijuhataja, sotsiaalpedagoog või koolipsühholoog.

Ära jää murega üksi, küsi nõu – murekirjadele vastab psühhoterapeut **Merit Lage**. Avaldatud kirjadele ei lisata nimesid! Kirjuta murekiri@healaps.ee või Hea Laps, Voorimehe 9, 10146 Tallinn.

Ma olin ühel päeval haige ja puudusin koolist. Mu klassikaaslane hakkas mulle sõnumeid saatma ja küsima, et miks ma koolis pole. Siis ta hakkas ütlema, et mul saab olema pärast nii raske, sest nad õppisid sellel päeval hästi palju uusi asju. Minu arvates oli ta ebasõbralik ja ma natuke solvusin. Mida ma võiksin talle vastu öelda?

Tüdruk, 11-aastane

Suur tänu, et oma murest kirjutad. Kirjutad, et tundsid ennast halvasti, kui klassikaaslasega sõnumeid vahetasid päeval, kui olid haige ja koolist puudusid. Tõepoolest, haige olles oleme eriti tundlikud ja vajame ainult toetust. Võib-olla tundis su sõber sel päeval sinust hoopis puudust ega osanud seda välja öelda. Kui tunned, et oled ikka solvunud, siis aitaks see, kui ütled, et jutt raskustest järele õppimisel mõjus sulle hirmutavalt või ängistavalt. Kuidas soovid, et sõber sind toetaks? Mida ta öelda võiks? Parim on, kui ütled sõbrale, mida soovid, et ta ütleks. Saa ruttu terveks? Ära muretse? Või et kahju, et sind koolis pole? Anna sõbrale teada, mida ootad, siis on võimalik, et ta ongi järgmine kord toetavam. Soovin sulle ilusat sõpruse jätkumist!

Testi koostas **Merit Lage**
Pildid **Adobe Stock**

Fotod **Tiiu Suvi, Liisi Sikka**

KUKESEENENEKASTE ja keedukartul

Mia Mai Seppel

Joonistades pilti sügisest, tekivad paberile alati kindlad asjad: kirjud vahtralehed, punased kummikud, õuna seljas tassiv siilikene, vihmapiisad ja muidugi seened. Seekord valmistamegi kukeseenekastet, milleta ei saa mööduda ühegi eestlase sügis. Kukeseen on oma nime saanud säbrulise kübara tõttu, mis meenutab tõepoolest kukeharja. Kukeseen on kergesti äratuntav, ei ussita ega vaja kupatamist, mistõttu on sel suur eelis teiste seente ees. Kukekaid tasub osta turult või võimalusel ise metsast korjata. Kui sa kukeseeni ei leia, kasuta kastme tegemiseks šampinjone.

VAJA LÄHEB:

- 1 sibul
- 2 küüslauguküünt
- 1 porgand
- 400 g kukeseeni (või šampinjone)
- 250 ml vähemalt 15%-list köögikoort
- 6 keskmist kartulit
- killuke võid või õli praadimiseks
- maitserohelist, nt tilli
- soola, pipart

- Puhasta seened ükshaaval harjakesega ja pese kergelt voolava vee all. Kuivata köögipaberiga ja lõika väiksemaks.
- Pese ja koori kartulid ning pane keedupotti. Vala kartulitele vett peale, nii et mugulad oleksid vee all. Keeda kartuleid kõrgel kuumusel umbes 15 minutit või kuni kahvliga katsudes pehmena tunduvad.
- Samal ajal haki sibul, küüslauk ja porgand peeneks. Prae panni peal võikillu või õliga, kuni sibul on läbipaistev. Lisa seened. Prae, kuni seentest tulnud vedelik on ära auranud.
- Lisa köögikoor, sool ja pipar. Madalda kuumust ja sega vahetevahel, kuni kaste on paksemaks muutunud.
- Kurna ettevaatlikult kartulid. Pott ja vesi on väga kuumad, seetõttu võid vanema appi paluda.
- Serveeri maitserohelise, tomativiilude ja hapukurgiga.

LASTEEKRAAN.EE

PÕNEV SARI

„Kohtume Pariisis” on põnev lugu noorest Vene printsessist ja maailmakuulsa Pariisi ooperi balletikooli õpilasest Lena Griskist, kes rändab kogemata 1905. aastast tulevikku. Tänapäevases Pariisis peab ta kiiresti kohanema nüüdisaegse tehnoloogia, teismeliste kõnepruugi ja moodsate riietega, et oma saladust teiste eest varjul hoida. Samal ajal püüab Lena kallim Henri toimetada teda meeleheitlikult tagasi aastasse 1905, aga see pole sugugi lihtne ja vähemalt esialgu tuleb Lenal harjuda nii moodsate tavade kui ka täiesti uute ning teistsuguste koolikaaslastega.

NOORED MUUSIKUD

Sari **„Tulevikutähtede muusikastuudio”** jutustab noortest muusikutest, kes osalevad ainulaadses muusikaprogrammis, mida juhib muusik ja produtsent härra T. Igal aastal läheb paar valitud muusikut tuurile, mis nende karjäärile aluse paneb, ja nende asemel kandideerivad stuudiosse uued lootusrikkad noored. Programmis osalejad sukelduvad muusikasse, kirjutades laule, salvestades lugusid ja moodustades bände – kõik ikka selleks, et edasises elus oma kirge muusika vastu tööga siduda.

KADUNUD HAMSTER

Filmis **„Päästke Raffi”** kinkis isa Sammyle hamstri, enne kui läks Afganistani arstiks. Hamster Raffi on nüüd seetõttu Sammyle kõige tähtsam ja kallim. Kui Raffi varastatakse, korraldab Sammy otsingud üle terve Hamburgi.

CANTERVILLE'I LOSSI VAIM

16-aastane Pariisi neiu Virginia unistab näitlejaametist, kuid nüüd tuleb see plaan esialgu maha matta. Tema *zen*-vaimustusest vaevatud ema ja töönarkomaanist paps ostavad meeltesegaduse hoos Inglismaale vana lossi ning pere kolib tõelisse pärapõrgusse. Lossis ründab neid Canterville'i kummitus Aliénor – 18. sajandi feministlik aadlipreili, kelle üksik hing on meeste vihkamise pärast neetud. Koos ustava teenriga on tal sajandeid õnnestunud kõik lossi asukad minema peletada, kuid tundub, et 18. sajandi leivanumbrid kipuvad 21. sajandil lahjaks jääma. Virginia sõlmib kummitusega kummalise liidu ja hakkab Aliénorile moodsaid hirmutamisvõtteid õpetama. Appi tuleb ka kohalik poiss Erwan, kes Virginiasse kõrvuni armub. Varsti leiab Virginia end lahendamas Canterville'i õnnetu armastuse saladust ja ka temas ärkavad varjatud tunded. Kas Virginia saab üle oma hirmust ja suudab lossi needusest vabastada? Film **„Canterville'i lossi vaim”** on valminud Oscar Wilde'i loo põhjal.

VÄIKE OKTOBRIIN

1. Maa on Marsi ja Päikese vahel sel aastal ...
a. ... 13. oktoobril
b. ... 1. novembril
c. ... 13. detsembril

2. Mitu kuud on Marsil?
a. Mitte ühtegi
b. Kaks
c. Üks

3. Scoutspataljoni embleem loodi ...
a. ... sel aastal
b. ... 2000. aastal
c. ... 1918. aastal

4. Näitust „Alati meie kõrval. Kassid ja koerad 16.–19. sajandi kunstis" tutvustavad audiogiidis ...
a. ... Muki ja Miisu
b. ... lohe ja mammut
c. ... Tipp ja Täpp

5. Seekordse esikaane autor on ...
a. ... Evelina Matjušenko
b. ... Triibu-Liine
c. ... Edgar Valter

6. Viljandi Kunstikool tähistab sel sügisel ...
a. ... 10. sünnipäeva
b. ... 25. sünnipäeva
c. ... 15. sünnipäeva

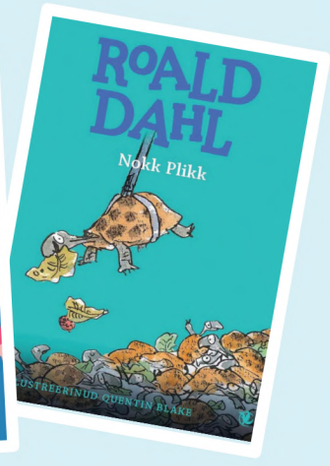

Lembitu mõistatus

#131 09.2020

Kehalise kasvatuse õpetajal tuli kaval mõte, kuidas lapsed kahte meeskonda jagada. Iga laps võttis pimesi kotist kaitsemaski. Maske oli kahte värvi – sama värvi maskidega lapsed moodustasid ühe meeskonna.

„Kes said lilla maski, teevad täna kitsehüppeid ja kes rohelise, hakkavad harjutama rööbaspuudel," tutvustas õpetaja tunnikava. Lapsi see just ei rõõmustanud, nemad oleksid tahtnud hoopis korvpalli mängida.

Õpetaja mõtles veidi ja pakkus välja mõistatuse. Kui lapsed sellega hakkama saavad, mängitaksegi korvpalli. Iga laps pidi pimedas ruumis endale maski valima ja ette panema. Seejärel pidi ta saali minema ning astuma rivvi nii, et sama värvi maskiga lapsed on üksteise kõrval.

Lapsed nägid ainult seda, mis värvi maskiga lapsed juba rivis on. Seda, mis värvi mask neil endal ees on või mis värvi maskiga lapsed veel tulemas on, ei teatud. Omavahel suhelda ei tohtinud.

Kuidas neil õnnestus värvi järgi rivvi võtta?

Eelmine mõistatus

Eelmise mõistatuse lahendus on, et neli pooltäis tünni valati kokku. Nii saadi neist kaks täis ja kaks tühja tünni. Nüüd oli kokku üheksa tühja, üheksa täis ning kolm poolikut tünni. Neid oli juba kerge jagada – iga õunaline sai kolm täis, kolm tühja ning ühe pooltäis tünni.

Vastuse välja nuputamiseks on aega terve kuu – lahendus koos uue mõistatusega ilmub järgmises ajakirjanumbris.

Õigesti vastanute vahel loosime välja raamatuid!

Ootame vastuseid **5. novembriks 2020** e-posti teel **healaps@healaps.ee** või postiaadressil Hea Laps, Voorimehe 9, 10146 Tallinn.
Lisa vastusele palun oma vanus ja aadress!

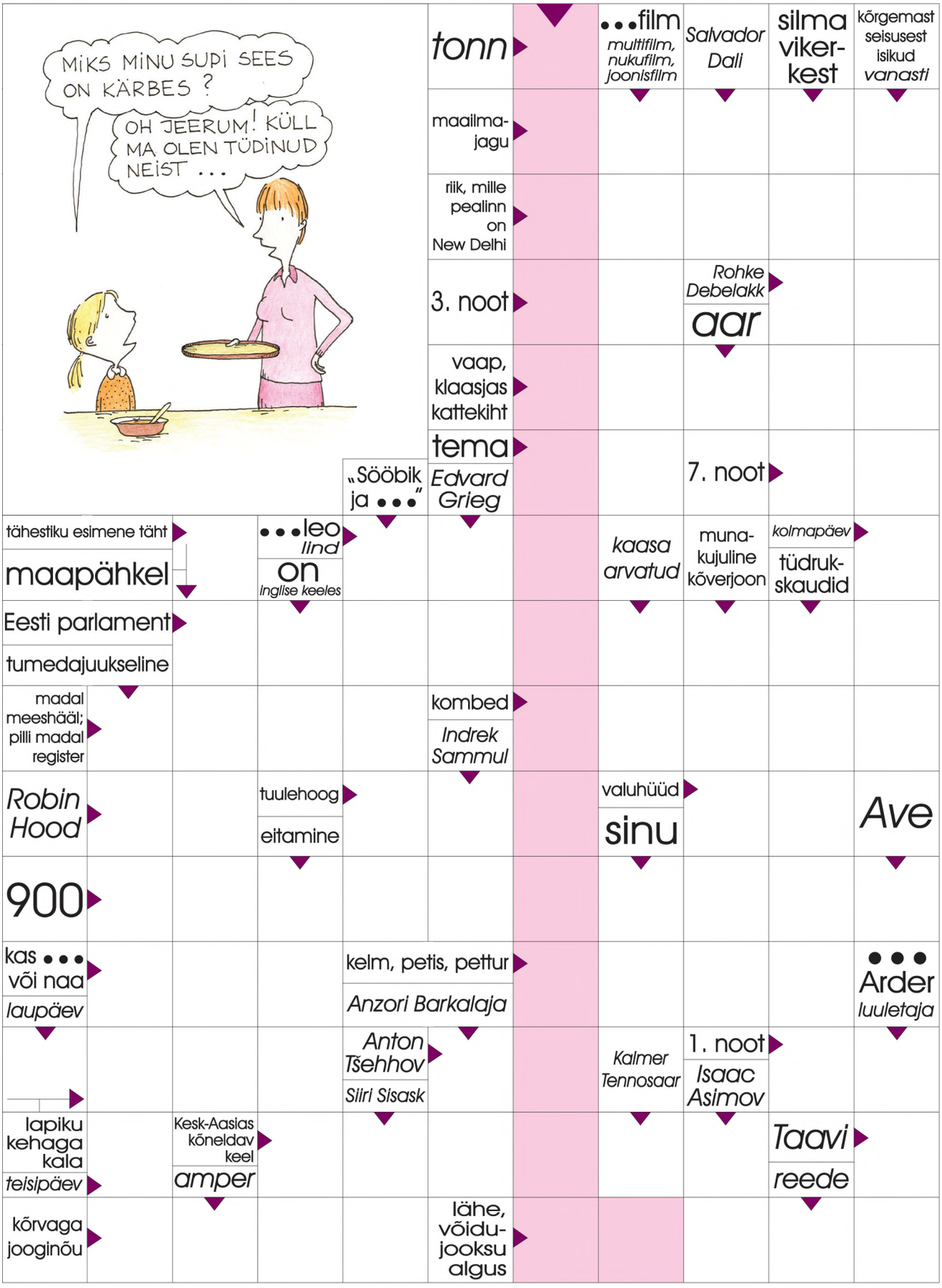

Ristsõna koostas **Ilmar Trull**

Ootame vastuseid **5. novembriks 2020** e-posti aadressil **healaps@healaps.ee** või postiaadressil Hea Laps, Voorimehe 9, 10146 Tallinn.
Lahendajate vahel loosime välja vahvaid raamatuid!

JÄRJEHOIDJA

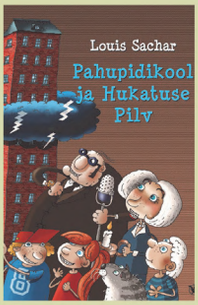

PAHUPIDIKOOLI UUED LOOD

Tere tulemast tagasi, Pahupidikooli fännid! **Louis Sachar** on kirjutanud oma kuulsale raamatusarjale järje, mis kannab nime **„Pahupidikool ja Hukatuse Pilv”.** Kohal on kõik lemmikõpilased ja -õpetajad: proua Pärli klassi kolm Erikut: Erik Frii, Erik Peekon ja veel üks – see, kes kõigil alati meelest läheb – Erik Ernes; Sharie, kes läheb lendu mummulise vihmavarjuga, Kathy, keda tabab ränk vastandoroos, ja teised. Õpilased valmistuvad Kõige Tähtsamaks Testiks, kuid koolimaja kohale on tekkinud müstiline Hukatuse Pilv. Illustratsioonid **Hillar Mets**, inglise keelest tõlkis **Leelo Märjamaa**.

LAHE PILDIRAAMAT

Olga müüb kioskis ajakirju ja -lehti, küpsiseid ja komme. Ta on seal töötanud juba ammusest ajast ning võimalik, et ta on kioskisse veidi kinni jäänud. Talle meeldib küll inimestega suhelda ja neile kaupa müüa, aga õhtuti muutub ta nukraks. Siis loeb ta reisilugusid ja unistab kaugetest maadest. Kuni ühel päeval juhtub ootamatu olukord, mis pöörab Olga elu pea peale. **Anete Melece** vahva pildiraamat **„Kiosk”** oli alguses multifilm ja see on maailmas palju tunnustust leidnud. Läti keelest tõlkis **Contra**.

ETIKETT AVAB UKSED

Miks peab jääma laua taha, kuni kõik on söömise lõpetanud? Miks on vaja vanematele inimestele bussis istet pakkuda? Miks on süües nuga paremas ja kahvel vasakus käes? Kuidas käituda, kui saad kingituse? **Nathalie Depoorteri** ja **Marianne van der Walle’i „Minu heade kommete raamat”** annab naljakalt, aga ka hästi teada, kuidas käituda ja tänu sellele maailmas palju paremini hakkama saada. Kui harid end natuke etiketi vallas, võid kindel olla, et oled tore ja viisakas kaaslane. Saad raamatus ka kaasa mõtiskleda, kas mõni reegel on juba hoopis ajuvaba. Hollandi keelest tõlkinud **Kristel Halman**.

VÄÄNA JÄLJEKÜTID TEGUTSEVAD TAAS

Hugo Vaheri raamatusarja kolmandas osas **„Vääna jäljekütid. Vana laagri saladus”** lähevad Martin ja Markus mereranda tähti vaatlema. Valgete ööde aeg on möödas ning tähistaevast põnev uurida, kuid kõik ei ole siiski nii nagu tavaliselt. Käivituvad sündmused, kus pannakse proovile poiste julgus ning nutikus. Vääna jäljekütid asuvad välja selgitama mahajäetud lastelaagri aastakümneid vana saladust. Pildid on raamatusse joonistanud **Joonas Sildre**.

DOKTOR TINDIPLEKI TÖÖTUBA

Prillt Põhjala / Ulla Saar

VANA AUA AMETID

NAERU-USS

Illustratsioon **Liis Roden**

Juku selgitab kodus: „Päästsin täna õpetaja, kelle üle taheti nalja visata.”
„Kena kuulda, mida sa siis täpsemalt tegid?” rõõmustab ema.
„Õpetaja toolile oli pandud knopka ja just sel hetkel, kui ta istuma hakkas, jõudsin tooli alt ära tõmmata.”

„JUKU, MIKS SA NII VÄIKESE KÄEKIRJAGA KIRJUTAD?” „ET VEAD OLEKSID VÄHEM NÄHA.”

„Mida te ostaksite, kui teil oleks miljon eurot?” uurib õpetaja matemaatikatunnis.
Juku hakkab kohe planeerima, teeb paberile tabeleid ja tõstab seal ohates asju ümber.
„Õpetaja, kas te paneksite mulle 100 eurot juurde, kuidagi ei tule välja!” teatab ta lõpuks.

„Nii, Juku, mis jääb alles sajast, kui võtame ühe ära?”
„Kaks nulli.”

ÕPETAJA SELGITAB: „KAS OLETE MÄRGANUD, ET KÕIK, KELLEL ON SULED, ON VÕIMELISED MUNEMA.” „KAS INDIAANLASED KA?”

Loodusõpetuse tunnis.
„Miks kassi silmad pimedas helendavad?”
„Kassil on patarei kõhus, kui ta nurrub, siis aku laeb, ja öösel silmad töötavad.”

▶ ▷ ▶

Tunnis arutleti, millise ameti keegi endale tulevikus valib.
„Ma kavatsen oma elu väga mugavalt korraldada, hangin palju lapsi,” räägib Jaan.
„Aga see ei ole ju amet,” imestab õpetaja.
„Jaa, aga nii elab hästi ära. Laste abil saab pestud nõud, koristatud toad, käidud poes ja … ”

Õuevahetunni ajal märkab õpetaja koridoris õpilasi.
„Miks te sees olete, kui meil on õuevahetund?”
„Meil seljakotid külmetavad.”

▶ ▷ ▶

Koolis hakatakse rääkima lemmikloomadest.
„Lapsed, nimetage oma nelja-jalgseid sõpru!”
„Voodi,” vastab Juku.

ARVUTATUD AEG

Selleks, et Alberti-nimelise kella sihverplaadilt täpset aega teada saada, tuleb natukene arvutada. Nimelt mõtles Axel Schindlbeck Stuttgarti kunstiakadeemias (Saksamaa) õppides välja kella, mis näitab aega matemaatika tehete abil. Näiteks selle asemel, et näidata numbreid 8.30, annab kell tunni välja arvutamiseks tehte 9 / 3 + 5 ja minutite jaoks 4 * 8 – 2 . Et aga kella vaatamine rutiinseks ei muutuks, valib digitaalne kell iga kord uue tehte – näiteks võib järgmine kord 8 läbi 30 minutit olla 5 + 3 tundi ja 25 + 5 minutit.

KAHEKÄEKIRI

Kui kirjutada klaviatuuri abil arvutisse kirjatöid, kasutab enamik inimesi kahte kätt. Kui aga kirjutada pliiatsiga, siis osutub samal ajal nii parema kui ka vasaku käega kirjutamine üpriski ebamugavaks. Mangalore'ist (India) pärit 16-aastane ambidekster Aadi Swoopra suudab aga kirjutada üheaegselt nii vasaku kui ka parema käega. Lisaks erilisele käteosavusele suudab ta näiteks ka panna kirja lauseid ühe käega inglise keeles ja teise käega hindi keeles. Samuti kirjutada nii paremalt vasakule kui ka vasakult paremale. Juunis püstitas ta India rekordi – kirjutades ühe minuti jooksul nii- ja naapidi 40 sõna.

VABALT VISATUD GUINNESSI REKORD

Eesti korvpalli 100. sünnipäeva puhul korraldas Eesti Korvpalliliit üleriigilise vabavisete ürituse. Ürituse eesmärk oli pääseda Guinnessi rekordite raamatusse, tabades eri väljakutel vähemalt 100 000 vabaviset. 19. septembril aga viskasid Eesti eri väliväljakutel korvpallurid ja korvpalli-huvilised korvi 114 700 vabaviset, mis oli seatud eesmärgist märksa enam. Palju õnne Eesti korvpallile!

Fotod/allikad: Facebook, Dnaindia.com, axelperiment.wordpress.com

HEA LAPSE KLUBI

Septembris alustas uut hooaega Hea Lapse klubi. Ajakiri käis külas Audentese Kooli 6.a klassis.

Kooliaasta alguses kohtusime taas oma klassikaaslastega ning kindlasti oli mõnes klassis ka uusi lapsi. Et üle pika aja taas üksteist paremini tundma õppida ja end teistele mõnest uuest küljest tutvustada, on hea kõigepealt natuke uurida, millised me ise oleme.
Nii võtsime ette tähestiku ja püüdsime igaüks kirja panna päris isikliku tähestiku. Edasi said lapsed ülesande kirjutada luuletus, milles kasutada tähestikus välja toodud sõnu. Sündisid lustlikud luuleread. Ettelugemisel selgus, et luuletused said kõigil väga erinevad. Oli vahva koolipäev, aitäh lastele ja õpetaja Karin Liivalehele!

Kui soovid klubiga liituda, kirjuta **klubi@healaps.ee**! Hea Lapse klubi juhendaja saab kord kuus uued ülesanded.

Minu päev

Hommikul ärkan kell seitse üles.
Valin riideid, kas seelik või püksid?
Söön, joon, istun autosse,
kandes ilusaid koolitosse.

Koolipäev möödub kähku,
paar kontrolltööd võis minna nässu.
Kuid pärast kõike istun bussi,
kuulan rahulikku ja ilusat mussi.

Teen kodutööd ära, vaatan Netflixi,
siis sõber helistab, mängime Robloxi.
Ja siis ta karjub mulle kõrva,
kui ta *tower of hell*'is kukub alla.

See oli mu päev, tore eks?
Võtan köögist viimase ampsu, näks!
Pesen ära, lähen voodisse
ja kordan seda kõike uuesti.
Luisa

***

Ma ostsin auto,
selle nimi oli Lamborghini.
Tegin sporti,
mille nimi oli kergejõustik.
Käisin reisil,
kus käisin vaatamas Star Warsi.
Ma olin majas,
kus ma sõin õuna.
Olin võimas,
siis tegin Tik Toki.
Henri

Õpetajate Lehe aastatellimus oktoobris vaid 10 eurot

Tellimine http://www.tellimine.ee/est/opetajakuu20
või telefonil 617 7717 (märgusõna ÕPETAJAKUU)

ÕPETAJATE LEHT

AUHINNA-SADU

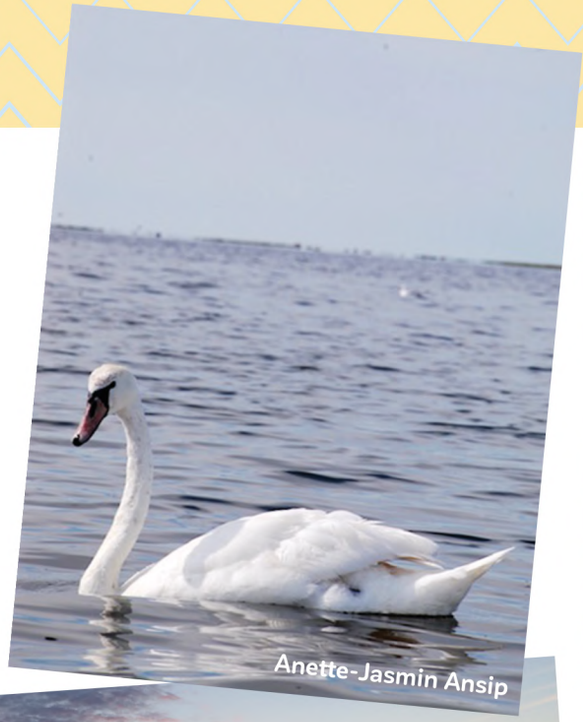

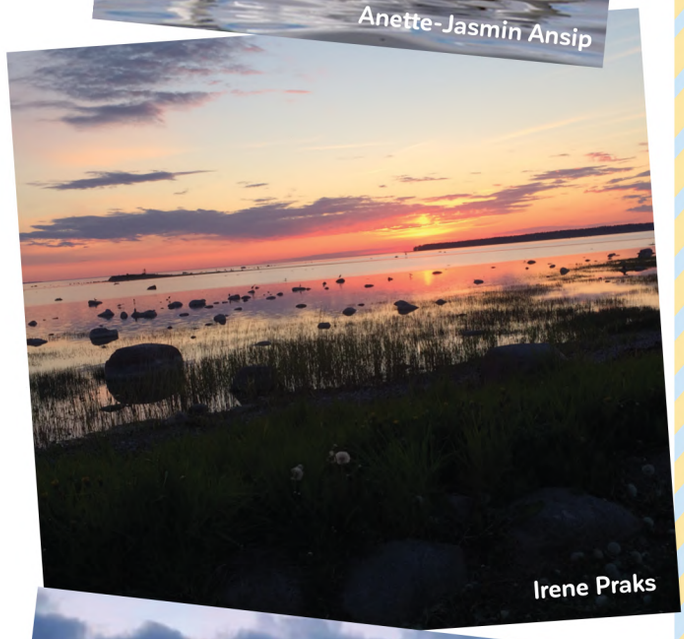

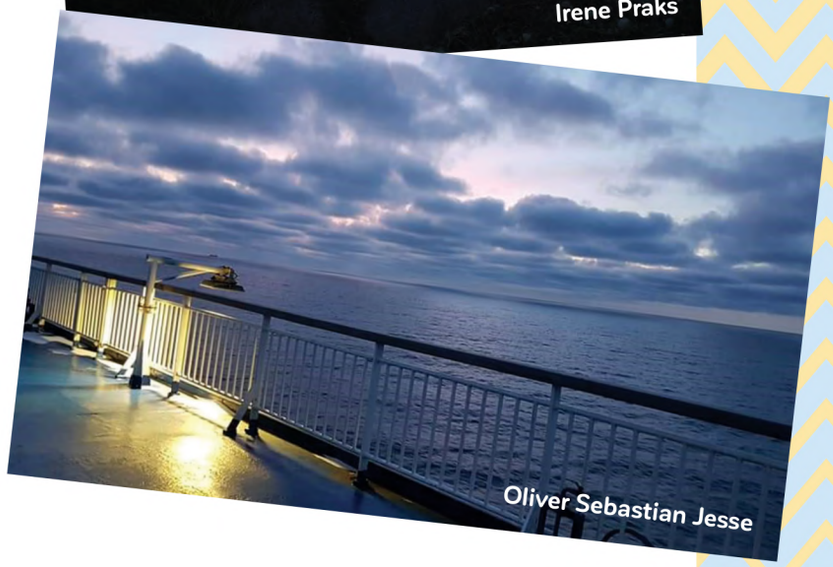

Hei, sõbrad ja sugulased!

Teeme nüüd teatavaks meie suviste võistluste auhinnasaajad. Ristsõna lahendamise preemia võitsid **Lily Vidrik** ja **Kertu Selge**.
Viktoriini preemiaraamatute omanikuks saavad **Sander Sild** ning **Deivid Pisukov.**
Mustika koerajoonistamise konkursile saabus hulk karvaseid tegelasi, joonistati nii oma koera kui ka Mustikat ennast. Žürii valis välja kuus tööd, vahva auhinna Mustikalt ja Healt Lapselt saavad **Marta Johanna Tammiste**, **Ruuben Sildre, Annika Lember**, **Andrea Paju**, **Mirtel Sildre** ja **Lucas Lindfors**.
Läänemere pildistamise fotokonkursile saabus fotosid nii rannalt kui ka merelt. Peaauhinna, õnge ja Prisma Peremarketi kinkekaardi võitis **Oliver Sebastian Jesse**. Õnge võitsid veel **Irene Praks** ja **Pärnu Mai lasteaia rühm Pilvepadjake**.
Viking Line'i kinkekaardi võitsid **Evelina Matjušenko**, **Hugo Palutaja**, **Georg Sööt**, **Anette-Jasmin Ansip** ja **Piia Palm**. Suur tänu **Soome Instituudile, Prisma Peremarketile** ja **Viking Line'ile**.

Palju õnne võitjatele! Võtame teiega ühendust.
Aitäh kõigile osalejatele!

Ikka Teie
Triibu-Liine
Hea Lapse vapiloom

Plakatikonkurss

Maailm meie ümber on põnev ja ootamatu. Kes võiks arvata, et tärklise ja vee segamisel tekib jonnakas segu, mida on tõeliselt kummaline katsuda? Või et kodus saab teha plasttopsi vulkaani, kui vastavad ained olemas? Aga just selliseid ja paljusid teisi avastusi saab teha koos **Kolme Põrsakese „Avastajate kastiga”**. Teaduskasti saab endale tellida kord kuus koju. Igas kastis peidavad ennast uued põnevad katsed, millest mõni saab tehtud paari tunniga, teine kestab isegi kauem kui nädal. Kastis on kaasas kõik vajalikud vahendid. Noorematele lastele on vanemate abi vajalik, kuid juba veidi suuremad saavad piisava pusimisega ise hakkama. Uuri lisa **kolmporsakest.ee**

Aga et paremini aru saada, kuidas maailm meie ümber toimib, on hea uurida, mõelda ja tegutseda! Uuri mõnd huvitavat teadusteemat, koosta selle kohta plakat ja saada meile. **Kõige vingemate plakatite tegijatele auhinnaks „Avastajate kast”!**

KOLM PÕRSAKEST

Tee teadusplakat!

- Vali üks teema teadusest: näiteks vesi, vulkaan, päikesesüsteem, viis meelt, veeringlus jms.
- Uuri selle kohta.
- Koosta plakat, mille abil tutvustad lühidalt ja piltlikult teemat teistele.
- Plakati võib teha paberil või arvutis, üksi või mitmekesi.

Tähelepanu!

- Saada valmis plakat e-kirja (**healaps@healaps ee**) või posti teel (**Hea Laps, Voorimehe 9, 10146 Tallinn**).
- Lisa plakatile oma nimi, aadress, vanus.
- Plakatite saatmise tähtaeg on **5. november 2020**.
- Parimad saavad auhinnaks „Avastajate kasti”.
- Osalemiseks küsi vanema luba. Võistlusel osaledes nõustud sellega, et Hea Laps ja Kolm Põrsakest võivad plakateid kasutada oma väljaannetes ja sotsiaalmeedias.

Fotod **Algis Pauljukaitis**

9 771406 344067